

100 ÉVES A SZEGEDI RÉGÉSZKÉPZÉS

A Szegedi Tudományegyetem Régészeti Tanszékének
ünnepi rendezvénysorozata és konferenciája

Rezüméfűzet

Szeged
2024

Szerkesztette:

Kulcsár Valéria – Pintér-Nagy Katalin – Szebenyi Tamás

Technikai szerkesztő

Szilágyi György

ISBN: 978-963-306-984-4

© A szerkesztők

© A szerzők

©Szegedi Tudományegyetem Régészeti Tanszék

© Dél-alföldi Régészeti Egylet

Szeged, 2024

TARTALOMJEGYZÉK

PROGRAM.....	6
REZÜMÉK	
ÁDÁM Márk: A szolnoki vár 17. század végi kályhacsempéi.....	14
ANDERS Alexandra: Újkőkori emberek és tárgyaik. Bioszociális régészeti kutatások a polgári mikrorégió temetkezésein.....	14
BÁLINT Marianna: 10–11. századi település Hajdúböszörmény–Pród, Szőke-zugban.....	14
BEDE Ádám: Tájrégészeti kutatások tiszántúli kurgánokon	15
BENEDEK-BENE Zsuzsanna – GERGELY Imelda – GRECMAJER Tamás – HALASI Viktória – HARKAI István – HERENDI Orsolya – KAJTÁRNÉ TÓTH Renáta – LITAUSZKI Zoltán – SÓSKUTI Kornél – TÓTH Katalin: A jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv és a szegedi tanszék.....	15
BERTA Norbert – GIEDL Dániel – MAJOR Péter: Avar és honfoglalás kori temetők Páty határában.....	16
BERTA Norbert – DEÁK Rita – GULYÁS Bence – MAJOR Péter: Újabb avar kori érmes sírok Hajdú-Bihar vármegyében	16
BÍRÓ Gyöngyvér – MISKOLCZI Melinda: Egy kutatás kezdetén: középkori és kora újkori tetőcserepek nyomában.....	16
BORSÓDI Martin – SZABÓ János József: A Csongrád-Berzsenyi u. 4. sz. alatti lelőhely római kori emlékei.....	17
CZÖVEK Attila: A Barbarikum „kiterjesztése” a Dunántúlra	17
CZÖVEK Attila: A Szent Liga seregeinek régészeti hagyatéka Tolna vármegyében	18
DANI János – BÁLINT Marianna – Volker HEYD – Bianca PREDÁ-BĀĽNICĀ – Todor VALCHEV – Stefano PALALIDIS – BACSKAI István – Piotr WŁODARCZAK: Egy Hortobágy széli kurgán 4000 éve.....	18
DÁVID Áron: Füstölő a Jászságból	19
ECSEDY István: „Mesék babszemei” – a kunhalmok és az őskori pásztorok története. Kétségek és felismerések Szegedtől Szegedig	19
EKE István: Késő vaskori temető Nemesrádón (Zala vármegye).....	19
FARKAS Csilla: Egy középső rézkori lelőhely Füzesabony határából.....	20
FELFÖLDI Szabolcs: A szegedi Régészeti Intézet/Tanszék kiadványai (1924-2024).....	20
FÜLÖP Réka – GYŐRI-PÓRSZÁSZ Anna: 8–11. századi vasabroncsos favödrök a Kárpát-medencében.....	21
GALLINA Zsolt – GULYÁS Gyöngyi – GULYÁS Bence – HARANGI Flórián: Migrációs folyamatok a kora avar kori Kárpát-medencében. Temetkezési szokások Babarc–Mérnöksegy telep lelőhelyen	21
GÖRFÖL Mónika: Újabb középső bronzkori temető Dunavarsányról	22

GRÓH Dániel: Visegrád a késő bronzkorban.....	22
GULYÁS András Zoltán: A Szegedi Tudományegyetem Régészeti Tanszéke és a Jász Múzeum.....	22
GYŐRI-PÓRSZÁSZ Anna: A Kaposvár környéki 8-9. századi temetők kutatásának lehetőségei.....	23
HERGOTT Kristóf: A reprezentáció változásainak lehetséges módozatai a késő avar kori Tisza-Maros-Körös vidék nagy sírszámú temetőiben.....	23
JAKUCS János – OROSS Krisztián – MARTON Tibor: Újkőkori közösségek kutatása a Balkán és Közép-Európa dunántúli érintkezési zónájában.....	23
JÁSZBERÉNYI Mónika: Népvándorlás kori kutatások Pest vármegyében. Ezüstékszeres szarmata temetkezés Kakucsról.....	24
KATONA-KISS Attila: Karabuka és Bajboka. A kunok újabb emlékei a Maros-Körös közéről és a Temes folyó vidékéről.....	25
KERTÉSZ Róbert: A szolnoki vár építéstörténete.....	25
KOLOZSI Barbara: Egy Árpád-kori település Debrecen határában.....	26
KOVÁCS Szilvia: A kulturális emlékezet elemei egy kun hősi ének töredékében.....	26
LANTOS Andrea: Középkori templomok kutatása a Kalocsai Sárköz keleti felében.....	26
LÁSZLÓ János: „Vár állott...” Vitányvár régészeti feltárása és állagmegóvása (2012-2019).....	27
LŐRINCZY Gábor: A Szegvár-Oromdűlői ásatásról (1980-1997) és az oromdűlői kora avar kori temetőről.....	27
MADARAS László: Szegedtől Sirmiumig (Egy régész visszaemlékezése pályafutása kezdetére és egyik utolsó állomására).....	28
MAJDÁN Mira – THIELE Ádám: Újabb depók a Jakab-hegyről.....	29
MIHÁCZI-PÁLFI Anett: Újabb kora népvándorlás kori leletek Zala vármegyéből.....	29
NAGY Viktória: Bronzkori összeomlás a Kelet-Mediterráneumban. A filiszteusok eredete és anyagi kultúrájuk kapcsolatai.....	30
NAGY-LACZKÓ Balázs: Tanulni kell a fákat? Egy ökológiai antropológiai kutatás Békés vármegyében és a régészet. Interdiszciplináris kitekintő.....	30
OLGYAY János: Megfigyelések egy Magyarcsanak melletti szarmata településfeltárásról.....	31
OROSS Krisztián: Módszerek, stúdiumok és huszonöt év: egy szegedi tanulmányi alapokon felépített komplex kutatási modell.....	31
PAP Ildikó Katalin: Újabb régészeti adatok Vas vármegye 9-12. századi történetéhez.....	32
PATAY Róbert: A harangedény-kultúra temetkezései Szigetszentmiklós határában: régebbi és újabb eredmények.....	32
PÁL Gabriella: Kérdések és lehetséges megoldások Tatabánya és környéke római kori településszerkezetének megrajzolásához.....	33

PILLÉR Péter: A hódmezővásárhely–XIII. homokbányai szarmata temető keleti sírcsoportjainak belső kronológiája az import tárgyak alapján.....	33
PINTÉR-NAGY Katalin: Sütőtálak és agyagtepsik a Pácin-Szena-domb népvándorlás kori lelőhelyről	33
PUSZTAI Tamás – PUSZTAINÉ FISCHL Klára: Kiállítások másképp – mit adott nekünk Szeged	34
SAVANYÚ Bálint – ORHA Zoltán: Karbondatált bográcsok. Néhány székesfehérvári adat a tárgytypus dunántúli elterjedéséhez.....	34
SIMMER Livia – HAVASI Bálint: A zalai pálos kolostorok régészeti kutatásának legújabb eredményei.....	35
SOÓS Roland: Egy La Tène bronz övlánc a Kiskun Múzeum gyűjteményéből	35
SÓSKUTI Kornél: Rómaiak az Alföldön? Újabb adatok az alföldi szarmata Barbarikum és római provinciák közötti kapcsolatrendszerhez.....	36
SZ. OSVÁTH Zsófia – BAJNÓCZI Bernadett – SZABÓ Máté: Dél-alföldi őskori üveges anyagok régészeti és archeometriai vizsgálata	36
SZABÓ Dénes Kristóf: Árpád-kori lúdkeltetés régészeti nyomai Csanádpalota, Juhász T.-tanya lelőhelyen.....	37
SZABÓ Géza: A szigünnák Kárpát-medencei területe az újabb régészeti leletek és Hérodotosz alapján	37
SZALONTAI Csaba: Banner János megmondta. Egy disszertációt érő mondat.....	38
SZÁSZ Dániel: A régészet oktatásának lehetőségei a középiskolában.....	38
SZEBENYI Tamás: Tipológiai kísérlet egy ritka szarmata kori edénytípuson: a vörösre festett kerámia esete.....	39
SZIGETI Anna: Temetkezések vizsgálata a Hajdúbagos/Cehăluț közösségek közép-Tisza-vidéki elterjedési területén.....	39
SZTANKOVÁNSZKI Tibor: „A próbaszondák alapján egy 7. századi település található a területen...” A makói ipari park késő avar kori temetője (2023–2024)	40
TARI Edit: Középkori fatemplomok a Kárpát-medencében. Egy történelmi toposz tudományos vizsgálata	40
TOKAI Zita Mária – ESZES Adrienn: Nyomvonalas terepbejárások régészeti tanulságai a Délnyugat-Dunántúlon.....	41
TÖRŐCSIK István: Ásatás a tetőn - negyedszázad után.....	41
VARGA Zsolt: Egy szarmata kori temetőrészlet Hódmezővásárhely–Nagy Kenyere-hátról.....	41
VIZI Márta: Szekszárd, ahol élünk (A régészeti és műemléki kutatások tükrében).....	42
VIZI Márta: Ete – egy mezőváros a Sárközben.....	43

A RENDEZVÉNYSOROZAT PROGRAMJAI

1. nap (kedd, 2024. május 21.):

Helyszín: SZTE BTK főépület

08:30 – 10:30	Regisztráció (2. emelet, Aud. Max.)
10:30 – 11:00	Megnyitóünnepség (2. emelet, Aud. Max.)
11:00 – 12:40	Plenáris szekció (2. emelet, Aud. Max.)
12:40 – 14:00	Ebédszünet
14:00 – 14:10	Emléktáblák avatása Buday Árpád és Banner János tiszteletére. Az emléktáblákat átadja Dr. B. Tóth Ágnes címzetes egyetemi tanár (SZTE BTK Régészeti Tanszék) (földszint, II. tanterem és III. tanterem előtt)
14:10 – 14:20	Poszter szekció megnyitása (földszint)
14:30 – 17:50	Tudományos ülészek (földszint III. tanterem, továbbá 3. emelet Kristó-terem és VII. tanterem)
18:00 – 19:00	A Martin Opitz Kiadó könyvbemutatója és könyvvásár (földszint, III. tanterem)
19:00 – 20:00	Állófogadás (3. emelet, VII. tanterem)

2. nap (szerda, 2024. május 22.):

Helyszín: SZTE BTK főépület

09:00 – 11:00	Plenáris szekció (2. emelet, Aud. Max.)
11:00 – 12:30	Tudományos ülészek (földszint III. tanterem, továbbá 3. emelet Kristó-terem és VII. tanterem)
12:30 – 14:00	Ebédszünet
14:00 – 15:30	Tudományos ülészek (földszint III. tanterem, továbbá 3. emelet Kristó-terem és VII. tanterem)

Helyszín: Móra Ferenc Múzeum

18:00 – 18:10	Kiállításnyitó: „Rideg régéstartás”. Pillanatképek a 100 éves szegedi szegedi régészképzés történetéből. A kiállítást megnyitja: Fogas Ottó, múzeumigazgató (Móra Ferenc Múzeum)
18:30-tól	Retro régészbuli a Várban

3. nap (csütörtök, 2024. május 23.):

Helyszín: Partfürdő Kemping és Apartman

10:00-től	Főzőverseny
-----------	-------------

KONFERENCIA, 1. NAP (KEDD, 2024. MÁJUS 21.)

08:30 – 10:30 Regisztráció (SZTE BTK főépület, 2. emelet, Aud. Max.)

MEGNYITÓÜNNEPSÉG (SZTE BTK főépület, 2. emelet, Aud. Max.)

10:30 – 10:35 Prof. Dr. Révész László tanszékvezető (SZTE BTK RT) köszöntője
10:35 – 10:45 Prof. Dr. Gyenge Zoltán dékán (SZTE BTK) nyitóbeszéde
10:45 – 10:50 Pikó Bettina elnök (SZTE BTK Partiscon TDK) köszöntője
10:50 – 11:00 Trogmayer- és Fodor-díjak átadása, a díjazottak méltatása

PLENÁRIS SZEKCIÓ (SZTE BTK főépület, 2. emelet, Aud. Max.)

11:00 – 11:30 Ecsedy István: „Mesék babszemei” – a kunhalmok és az őskori pásztorok történetei. Kétségek és felismerések Szegedtől Szegedig
11:30 – 12:00 Madaras László: Szegedtől Sirmiumig. Egy régész visszaemlékezése pályafutása kezdetére és egyik utolsó állomására
12:00 – 12:30 Lőrinczy Gábor: A Szegvár–Oromdűlői ásatásról (1980–1997) és az oromdűlői kora avar kori temetőről
12:30 – 12:40 Kérdések, hozzászólások
12:40 – 14:00 **EBÉDSZÜNET**
14:00 – 14:10 **EMLEKTÁBLÁK AVATÁSA BUDAY ÁRPÁD ÉS BANNER JÁNOS TISZTELETÉRE**
Az emléktáblákat átadja Dr. B. Tóth Ágnes címzetes egyetemi tanár (SZTE BTK Régészeti Tanszék) (SZTE BTK főépület, földszint, II. tanterem és III. tanterem előtt)
14:10 – 14:20 **POSZTERSZEKCIÓ MEGNYITÁSA** (SZTE BTK főépület, földszint)

ŐSKOR SZEKCIÓ (SZTE BTK főépület, földszint, III. tanterem)

Levezető elnök: Pusztainé Fischl Klára

14:30 – 14:50 Anders Alexandra: Újkőkori emberek és tárgyaik. Bioszociális régészeti kutatások a polgári mikrorégió temetkezésein
14:50 – 15:10 Dani János – Bálint Marianna – Volker Heyd – Bianca Preda-Bălănică – Todor Valchev – Stefano Palalidis – Bacskai István – Piotr Włodarczak: Egy Hortobágy széli kurgán 4000 éve
15:10 – 15:30 Patay Róbert: A Harangedény-kultúra temetkezései Szigetszentmiklós határában: régebbi és újabb eredmények

KONFERENCIA, 1. NAP (KEDD, 2024. MÁJUS 21.)

15:30 – 15:50	Nagy Viktória: Bronzkori összeomlás a Kelet-Mediterráneumban. A filiszteusok eredete és anyagi kultúrájuk kapcsolatai
15:50 – 16:00	Vita
16:00 – 16:20	KÁVÉSZÜNET
16:20 – 16:40	Szigeti Anna: Temetkezések vizsgálata a Hajdúbagos/Cehăluț közösségek közép-Tisza-vidéki elterjedési területén
16:40 – 17:00	Gróh Dániel: Visegrád a késő bronzkorban
17:00 – 17:20	Majdán Mira – Thiele Ádám: Újabb depók a Jakab-hegyről
17:20 – 17:40	Szabó Géza: A szigünnák Kárpát-medencei területe az újabb régészeti leletek és Hérodotosz alapján
17:40 – 17:50	Vita

RÓMAI KOR SZEKCIÓ (SZTE BTK főépület, 3. emelet, Kristó-terem)

Levezető elnök: Kulcsár Valéria

14:30 – 14:50	Pál Gabriella: Kérdések és lehetséges megoldások Tatabánya és környéke római kori településszerkezetének megrajzolásához
14:50 – 15:10	Czövek Attila: A Barbarikum „kiterjesztése” a Dunántúlra
15:10 – 15:30	Sóskuti Kornél: Rómaiak az Alföldön? Újabb adatok az alföldi szarmata Barbarikum és a római provinciák közötti kapcsolatrendszerekhez
15:30 – 15:50	Szebenyi Tamás: Tipológiai kísérlet egy ritka szarmata kori edénytípuson: a vörösre festett kerámia esete
15:50 – 16:00	Vita
16:00 – 16:20	KÁVÉSZÜNET
16:20 – 16:40	Pillér Péter: A Hódmezővásárhely–XIII. homokbánya szarmata temető keleti sírcsoportjainak belső kronológiája az import tárgyak alapján
16:40 – 17:00	Borsódi Martin – Szabó János József: A Csongrád–Berzsenyi u. 4. sz. alatti lelőhely római kori emlékei
17:00 – 17:20	Varga Zsolt: Egy szarmata kori temetőrészlet Hódmezővásárhely–Nagy Kenyere-hátról

KONFERENCIA, 1. NAP (KEDD, 2024. MÁJUS 21.)

17:20 – 17:40	Olgyay János: Megfigyelések egy Magyarcsanak melletti szarmata település feltárásról
17:40 – 17:50	Vita

KÖZÉPKOR SZEKCIÓ (SZTE BTK főépület, 3. emelet, VII. tanterem)

Levezető elnök: Wolf Mária

14:30 – 14:50	Savanyú Bálint – Orha Zoltán: Karbondatált bográcsok – néhány székesfehérvári adat a tárgytypus dunántúli elterjedéséhez
14:50 – 15:10	Szabó Dénes Kristóf: Árpád-kori lúdkelletés régészeti nyomai Csanádpalota, Juhász T.-tanya lelőhelyen
15:10 – 15:30	Kovács Szilvia: A kulturális emlékezet elemei egy kun hősi ének töredékében
15:30 – 15:50	Katona-Kiss Attila: Karabuka és Bajboka. A kunok újabb emlékei a Maros-Körös közéről és a Temes folyó vidékéről
15:50 – 16:00	Vita
16:00 – 16:20	KÁVÉSZÜNET
16:20 – 16:40	Tari Edit: Középkori fatemplomok a Kárpát-medencében. Egy történelmi toposz tudományos vizsgálata
16:40 – 17:00	Lantos Andrea: Középkori templomok kutatása a Kalocsai Sárköz keleti felében
17:00 – 17:20	Vizi Márta: Szekszárd, ahol élünk (a régészeti és műemléki kutatások tükrében)
17:20 – 17:30	Vita

18:00 – 19:00 **A MARTIN OPITZ KIADÓ KÖNYVBEMUTATÓJA ÉS KÖNYVVÁSÁR**
(SZTE BTK főépület, földszint, III. tanterem)

19:00 – 20:00 **ÁLLÓFOGADÁS** (SZTE BTK főépület, 3. emelet, VII. tanterem)

KONFERENCIA, 2. NAP (SZERDA, 2024. MÁJUS 22.)

PLENÁRIS SZEKCIÓ (SZTE BTK főépület, 2. emelet, Aud. Max.)

- 09:00 – 9:30 Oross Krisztián: Módszerek, stúdiók és huszonöt év:
egy szegedi tanulmányi alapokon felépített komplex kutatási modell
- 09:30 – 10:00 Pap Ildikó Katalin: Újabb régészeti adatok Vas vármegye 9–12.
századi történetéhez
- 10:00 – 10:30 Ádám Márk: A szolnoki vár 17. század végi kályhacsempéi
- 10:30 – 10:40 Kérdések, hozzászólások
- 10:40 – 11:00 **KÁVÉSZÜNET**

ŐSKOR SZEKCIÓ (SZTE BTK főépület, földszint, III. szeminárium)

Levezető elnök: Guba Szilvia

- 11:00 – 11:20 Jakucs János – Oross Krisztián – Marton Tibor: Újkőkori közösségek
kutatása a Balkán és Közép-Európa dunántúli érintkezési zónájában
- 11:20 – 11:40 Sz. Osváth Zsófia – Bajnóczi Bernadett – Szabó Máté: Dél-alföldi
őskori üveges anyagok régészeti és archeometriai vizsgálata
- 11:40 – 12:00 Eke István: Késő vaskori temető Nemesrádón (Zala vármegye)
- 12:00 – 12:20 Soós Roland: Egy La Tène bronz övlánc a Kiskun Múzeum gyűjteményéből
- 12:20 – 12:30 Vita

NÉPVÁNDORLÁSKOR SZEKCIÓ (SZTE BTK főépület, 3. emelet, Kristó-terem)

Levezető elnök: Nagy Erzsébet

- 11:00 – 11:20 Mihácz-Pálfi Anett: Újabb kora népvándorlás kori leletek Zala vármegyéből
- 11:20 – 11:40 Gallina Zsolt – Gulyás Gyöngyi – Gulyás Bence – Harangi Flórián:
Migrációs folyamatok a kora avar kori Kárpát-medencében.
Temetkezési szokások Babarc-Mérenökségi telep lelőhelyen
- 11:40 – 12:00 Berta Norbert – Deák Rita – Gulyás Bence – Major Péter: Újabb avar kori érmes
sírok Hajdú-Bihar vármegyében
- 12:00 – 12:20 Pintér-Nagy Katalin: Sütőtálak és agyagtepsik a Pácín-Szena-domb
népvándorlás kori lelőhelyről
- 12:20 – 12:30 Vita

KONFERENCIA, 2. NAP (SZERDA, 2024. MÁJUS 22.)

KÖZÉPKOR SZEKCIÓ (SZTE BTK főépület, 3. emelet, VII. tanterem)

Levezető elnök: Gálffy László

- 11:00 – 11:20 Kertész Róbert: A szolnoki vár építéstörténete
11:20 – 11:40 László János: „Vár állott...”. Vitányvár régészeti feltárása és állagmegóvása (2012–2019)
11:40 – 12:00 Törőcsik István: Ásatás a tetőn - negyedszázad után
12:00 – 12:20 Bíró Gyöngyvér – Miskolczi Melinda: Egy kutatás kezdetén: és kora újkori tetőcserepek nyomában
12:20 – 12:30 Vita

12:30 – 14:00 **EBÉDSZÜNET**

NÉPVÁNDORLÁSKOR SZEKCIÓ (SZTE BTK főépület, 3. emelet, Kristó-terem)

Levezető elnök: Liska András

- 14:00 – 14:20 Sztankovánszki Tibor: „A próbaszondák alapján egy 7. századi település található a területen...”. A makói ipari park késő avar kori temetője (2023–2024)
14:20 – 14:40 Fülöp Réka – Győri-Pórszász Anna: 8–11. századi vasabroncsos favödrök a Kárpát-medencében
14:40 – 15:00 Bálint Marianna: 10–11. századi település Hajdúböszörmény-Pród, Szőke-zugban
15:00 – 15:10 Vita

TUDOMÁNYTÖRTÉNET SZEKCIÓ (SZTE BTK főépület, 3. emelet, VII. terem)

Levezető elnök: Pópity Dániel

- 14:00 – 14:20 Felföldi Szabolcs: A szegedi Régészeti Intézet/Tanszék kiadványai (1924–2024)
14:20 – 14:40 Szalontai Csaba: Banner János megmondta. Egy disszertációt érő mondat
14:40 – 15:00 Pusztai Tamás – Pusztainé Fischl Klára: Kiállítások másképp – mit adott nekünk Szeged
15:00 – 15:20 Gulyás András Zoltán: A Szegedi Tudományegyetem Régészeti Tanszéke és a Jász Múzeum
15:20 – 15:30 Vita

KONFERENCIA, 2. NAP (SZERDA, 2024. MÁJUS 22.)

INTERDISZCIPLINÁRIS SZEKCIÓ (SZTE BTK főépület, földszint, III. terem)

Levezető elnök: Markó András

- 14:00 – 14:20 Bede Ádám: Táj régészeti kutatások tiszántúli kurgánokon
- 14:20 – 14:40 Tokai Zita Mária – Eszes Adrienn: Nyomvonalas terepbejárások régészeti tanulságai a Délnyugat-Dunántúlon
- 14:40 – 15:00 Nagy-Laczkó Balázs: Tanulni kell a fákat? Egy ökológiai antropológiai kutatás Békés vármegyében és a régészet. Interdiszciplináris kitekintő
- 15:00 – 15:20 Szász Attila Dániel: A régészet oktatásának lehetőségei a középiskolában
- 15:20 – 15:30 Vita

-
- 18:00 – 18:30 **KIÁLLÍTÁSMEGNYITÓ: „Rideg régésztartás”**
Pillanatképek a 100 éves szegedi régészképzés történetéből
A kiállítást megnyitja: Fogas Ottó, múzeumigazgató (Móra Ferenc Múzeum)
- 18:30 – Retro régészbuli a Várban

POSZTER SZEKCIÓ (SZTE BTK főépület, földszint)

Benedek-Bene Zsuzsanna – Gergely Imelda – Grecmajer Tamás – Halasi Viktória – Harkai István – Herendi Orsolya – Kajtárné Tóth Renáta – Litauszki Zoltán – Sóskuti Kornél – Tóth Katalin:
A jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv és a szegedi tanszék

Berta Norbert – Giedl Dániel – Major Péter: Avar és honfoglalás kori temetők Páty határában

Czövek Attila: A Szent Liga seregeinek régészeti hagyatéka Tolna vármegyében

Dávid Áron: Füstölő a Jászságból

Farkas Csilla: Egy középső rézkori lelőhely Füzesabony határából

Görföl Mónika: Újabb középső bronzkori temető Dunavarsányról

Győri-Pórszász Anna: Kaposvár környéki temetők 8–9. századi kutatásának lehetőségei

Hergott Kristóf: A reprezentáció változásainak lehetséges módozatai a késő avar kori Tisza–Maros–Körös vidék nagy sírszámú temetőiben

Jászberényi Mónika: Népvándorlás kori kutatások Pest vármegyében. Ezüstékszeres szarmata temetkezés Kakucsról

Kolozsi Barbara: Egy Árpád-kori település Debrecen határában

Simmer Livia – Havasi Bálint: A zalai pálos kolostorok régészeti kutatásának legújabb eredményei

Vizi Márta: Ete – egy mezőváros a Sárközben

ÁDÁM Márk

A szolnoki vár 17. század végi kályhacsempéi

Az 1685-ben a török hódoltság alól felszabadult várat a császári erők stratégiai fontossága miatt rövid időn belül újjáépítették. A várban új épületeket létesítettek, amelyekben a korszaknak megfelelő stílusú fűtőberendezések kaptak helyet. Ezen kályhák csempéinek töredékeit megtaláljuk a vár szórványleletei között, továbbá az erősség területén 2017–2019 között zajlott ásatás során is felszínre került néhány töredék. Előadásomban ezeket a díszes, nyugati analógiákkal rendelkező kályhaalkatrészeket szeretném bemutatni.

ANDERS Alexandra

Újkőkori emberek és tárgyaik

Bioszociális régészeti kutatások a polgári mikrorégió temetkezésein

Előadásomban egy 2017-ben kezdődött és az idén záruló projekt legfontosabb eredményeit ismertetem. A multidiszciplináris kutatások középpontjában a neolitikus emberek életének minél részletesebb megismerése áll. Ennek érdekében számos vizsgálatot végeztünk a temetkezésekben feltárt emberi maradványokon és tárgyakon egyaránt (fizikai antropológiai, patológiai és biokémiai vizsgálatok, használati nyom elemzések, nyersanyaglelőhelyre vonatkozó mérések). Összetett, de alapvetően régészeti szempontú megközelítésünk eredményei kiegészítik egymást – segítségükkel pedig nemcsak az adott közösségek életmódjára nyithattunk ablakot, hanem egyéni élettörténeteket is fel tudtunk vázolni.

A kutatások a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal által nyújtott támogatásból, a K 124326 számú pályázati programból valósultak meg.

BÁLINT Marianna

10–11. századi település Hajdúböszörmény-Pród, Szőke-zugban

A Hajdúsági Múzeum egy halastó kivitelezéséhez kapcsolódóan végzett megelőző feltárást 2021–2022 folyamán Hajdúböszörmény legnyugatabbi határrészén, a Szőke-zugban. Maga a lelőhely mind a mai napig az érintetlen őskori tájban, egykori folyómedrekkel körbevett szigeten helyezkedik el, ami minden régészeti korszakban jó feltételeket nyújtott a megtelepedésre. A lelőhely történetét a feltárást során a késői neolitikumtól kezdődően egészen a törökkorig tudtuk nyomon követni.

A lelőhely komplexitását jól mutatja egy 11. századi temető, valamint egy 10–11. századi település előkerülése is. A 10–11. századi településhez tartozó házak feltárása során meg lehetett figyelni, hogy a települést tudatosan hagyták fel, a házakat kitakarították, azokban leleteket alig találtunk. A házak padlójára, a kemencékbe viszont a település felhagyásával kapcsolatba hozható áldozatokat helyeztek el. A település járásintjén nagyszámú honfoglalás kori aranyozott ezüst ruhadíszot találtunk, amelyek a település datálásához nyújtanak támpontot.

BEDE Ádám

Tájrégészeti kutatások tiszántúli kurgánokon

Az előadás az általunk az elmúlt bő húsz évben a Tiszántúlon, tájrégészeti céllal végzett halomkutatásokat kívánja összefoglalni a főbb témák mentén, bemutatva azok legfontosabb eredményeit. A teljesség igényével kataszterezésre kerültek Csongrád vármegye keleti fele, Békés vármegye, Arad vármegye (Partium), továbbá a Tiszazug és a Körösszög halmai – eddig összesen több mint 3200 kurgán. Megtörtént állapotfelmérésük (morfológia, felszín, növényzet), rendszeres monitorozást végzünk rajtuk, de lokálisan (egy-egy tájegységben vagy egy adott kurgánon) részletesebb vizsgálatok is történtek, tájtörténeti, botanikai és környezettörténeti elemzésekkel (például a hortobágyi Ecse-halom vagy a kétegyházi Török-halom kapcsán). Továbbá a kétegyházi roncsolt halmok rekonstrukciójában is közreműködtünk.

BENEDEK-BENE Zsuzsanna – GERGELY Imelda – GRECMAJER Tamás – HALASI Viktória – HARKAI István – HERENDI Orsolya – KAJTÁRNÉ TÓTH Renáta – LITAUSZKI Zoltán – SÓSKUTI Kornél – TÓTH Katalin

A jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv és a szegedi tanszék

„Szép szakma a régészet!” – halljuk a terepen nap mint nap gyakorló régészként dolgozva egy-egy munkaterületen. Na de a „Hol is dolgozik a régész? Mit is dolgozik a régész?” kérdésekre adható válaszok sora már nem is egyszerű, hisz a feladatellátási körök szervezeti és szerkezeti hálózata – annak ellenére, hogy egy szűk szakmáról van szó – alaposan szerteágazó.

A kulturális örökség védelméről szóló törvény hosszú idő óta megjelöl egy örökségvédelmi szervet, mely a nagyberuházásokhoz kapcsolódó régészeti feladatellátások előkészítésével, koordinálásával és kivitelezésével kapcsolatosan lát el feladatokat. E nevét gyakran változtatató örökségvédelmi szerv működése több szállal kapcsolódik

Szegedhez és a Szegedi Tanszékhez. Jelen poszter e régészeti szerv szegedi vonatkozású, immár több mint 15 éves ténykedését mutatja be röviden.

BERTA Norbert – GIEDL Dániel – MAJOR Péter

Avar és honfoglalás kori temetők Páty határában

A közelmúltban, a település déli határában meginduló nagyberuházásokat megelőző régészeti feltárások jelentős leletekkel és eredményekkel gazdagították a térség történelmét. A Füzes-pataktól nyugatra húzódó dombvonulatokon, a Malomi-dűlő és Faluvégi-dűlő lelőhelyek területét érintő kutatások eredményeként immár hat, kora középkori temetőt tartunk számon (Páty–Malomi-dűlő A–E, Faluvégi-dűlő). A viszonylag szűk területen belül, egymáshoz földrajzi és kronológiai közelségben álló temetők kiváló lehetőséget biztosítanak egy mikroregionális összehasonlító vizsgálathoz. A jelenleg is zajló interdiszciplináris kutatások a Malomi-dűlő C és D temetőkre fókuszálnak. A poszteren az eddigi eredmények rövid összefoglalására teszünk kísérletet.

BERTA Norbert – DEÁK Rita – GULYÁS Bence – MAJOR Péter

Újabb avar kori érmes sírok Hajdú-Bihar vármegyében

A kora avar kor viszonylatában Hajdú-Bihar vármegye területe az egyik legkevésbé kutatott régióként számított a Tiszántúlon. Az elmúlt évek nagyberuházásait megelőző régészeti feltárásoknak köszönhetően mintegy tucatnyi új lelőhely látott napvilágot, amelyek nem csak mennyiségi, hanem minőségi változást is eredményeztek. Ezek között több, ritkának számító és magas minőséget képviselő tárgytípussal (főleg ékszerekkel és viseleti elemekkel) eltemetett egyén sírja is megtalálható, akiket magányosan vagy kisebb temetőkben helyeztek végső nyugalomra. Előadásunkban négy, bizánci arany *solidus* is tartalmazó temetkezést kívánunk bemutatni és röviden értékelni, amelyekből összesen öt érme került elő.

BÍRÓ Gyöngyvér – MISKOLCZI Melinda

Egy kutatás kezdetén: középkori és kora újkori tetőcserepek nyomában

Előadásunkban egy új kutatást, illetve az ehhez vezető leletegyütteseket szeretnénk röviden ismertetni. A Mezőhegyes határában feltárt tetőcserep készítő műhely, valamint a diósgyőri vár egykori tetőzetéhez tartozó cserepek irányították rá a figyelmünket arra a hiányosságra, hogy a középkori és kora újkori tetőcserepek témája eddig

háttérbe szorult a magyarországi régészeti kutatásban. A tetőcserépnek fontos szerepe volt az építkezés, a tűzmegeelőzés és a reprezentáció tekintetében. Előállítására és szállítása szakértelmet, szervezést, időt és pénzt igényelt, ezért gyártása és használata a középkorban nem volt általános.

A projekt célja, hogy egy olyan lelőhely- és leletkatasztert hozzon létre, amely tanulmányozhatóvá és összevethetővé teszi a Kárpát-medence területén ismert középkori és kora újkori tetőcserepeket, illetve az ezek előállítására szolgáló műhelyeket.

BORSÓDI Martin – SZABÓ János József

A Csongrád–Berzsenyi u. 4. sz. alatti lelőhely római kori emlékei

1959-ben Párducz Mihály, Kőhegyi Mihály segédletével, nyolc temetkezést tárt fel Csongrádon a Berzsenyi Dániel utcában, emellett az ásatásvezető megfigyelt egy szokatlan, kerek alaprajzú lakógödröt is. A sírok közül kettő a kora avar korra, hat pedig a 4. század végére – 5. század elejére keltezhető. Szemtanúk, adattári dokumentumok, valamint az utólag a gyűjteménybe került leletanyag segítségével kiegészítő információkat tudunk gyűjteni az egykori munkálatokról. Különböző forrásokból korábbi feltárási munkákról is értesülhetünk, amelyek következtetni engednek rá, hogy egy településsel, valamint egy korábbi szarmata temetővel is számolnunk kell ezen a részen. Az ásatást követően is került még anyag a múzeumba beszolgáltatás által, valamint a lelőhelyen még két régészeti feltárást is zajlott: 2002-ben csatornázási munkák során egy újabb sír látott napvilágot, valamint 2023-ban geofizikai felmérést és tervásatást szerveztünk annak reményében, hogy további adatokat nyerjünk a területről.

CZÖVEK Attila

A Barbarikum „kiterjesztése” a Dunántúlra

Tiszai kötődésüként Tolna megyébe kerülve, ha nem is bántó szándékkal, de gyakran szóvá tették nekem barbarikumi származásomat. Természetesen nem személyes sértettség miatt, hanem a tolnai Dunamente három évtizedes kutatásának egyik eredményeként szükséges árnyalni, hogy az évezredek alatt valójában hol is volt az adott területen a Dunántúl keleti határa. Földrajzilag egyértelműen a Duna jelentette, jelenti a határt, de természetes mederváltoztatásai és több kilométer széles árterülete elgondolkodtatja a szemlélőt. A római korban lényeges a kérdés: hol a határ, mi a határ a Birodalom és a Barbarikum között? A geomorfológiai jegyek, a légifotókon felfedezhető struktúrák, a terepbejárás, a feltárási eredmények és a geofizikai felmérések egyér-

telművé tették, hogy színesebb a kép annál, miszerint a *ripa Pannonica* a limesút menti őrtoronyhálózatot és az erődöket jelentse csupán. Az előadás rámutat, hogy a mai Tolna megyéből a folyamatszabályzás révén átkerült területek nélkül is több száz négyzetkilométer a Barbarikum része volt az ókorban.

CZÖVEK Attila

A Szent Liga seregeinek régészeti hagyatéka Tolna vármegyében

A Szent Liga szövetséges serege 1686 szeptemberében, Buda sikeres ostromát követően, a Duna jobb partján a törököt üldöző dél felé vonult, amiről írásos és térképes beszámoló is készült. Ütközetre már nem került sor, így kötött hadrendben történt mind a vonulás, mind a táborozás. Ez utóbbiak közül hat esik a jelenlegi Tolna megyébe, amelyekből négyet sikerült a terepen is azonosítani. Kiemelve a Gerjen és Fadd határába eső „mocsári táborn”, a poszteren bemutatásra kerülnek azok a leletek, amelyeket ez a mozgó város (több tízezer ember, néhány ezer ló...) hagyott maga után korabeli „szemétként”. A folyamatosan gyarapodó, eddig közel 500 tárgy legnagyobb része muskétagyógyó, de vannak pénzek, ruhacsatok, lószerszámdíszek, tábori gyertyatartók is.

DANI János – BÁLINT Marianna – Volker HEYD – Bianca PREDA-BĂLĂNICĂ – Todor VALCHEV – Stefano PALALIDIS – BACSKAI István – Piotr WŁODARCZAK

Egy Hortobágy széli kurgán 4000 éve

2023 nyarán az 'YMPACT' ERC projekt keretein belül a Hajdúsági Múzeum, a Helsinki Egyetem és a Déri Múzeum együttműködésében feltárássra került a Hortobágy keleti peremén, Hajdúböszörmény-Vidi-zugban egy alacsony kurgán keleti fele. A feltárás, bár elsősorban az őskori eredetűnek tartott halom központi- vagy alaptemetkezésének kutatására irányult, számos váratlan meglepetéssel szolgált. Az alacsony kurgán („laponyag”) első kutatását, 1985–1986-ban a szegedi Régészeti Tanszék professzora, Fodor István végezte. Az ő nyomdokain haladva, hosszú hetekig tartó munkával, korszakról-korszakra haladva lassan sikerült elérni a sárga agyagos altalajt és részben felfedni valamit egy legalább 4 évezreden keresztül használt őskori halom történetéből. Ezzel együtt elkezdünk valamit megérteni egy évezredek keresztül funkcionáló „rituális táj” működéséből is. Erről a halomásatásról szeretnénk röviden beszámolni az előadásunkban.

DÁVID Áron

Füstölő a Jászságból

A tavalyi évben, a jászsági közösségi régészet keretében működő fémdetektoros lelőhelyfelderítés során, egy kora Árpád-kori füstölő (tömjénező) töredékei láttak napvilágot Jászárokszállás határában. A dús ornamentikával rendelkező templomi kellék közeli párhuzama a Szeged-csorvai kegytárgy. A Jászságból több füstölő is előkerült, de azok a történelem során elvesztek, így a nemrég megtalált darab mind egyháztörténeti, mind művészettörténeti és régészeti szempontból is nagy jelentőséggel bír. Töredékekből áll és másodlagosan megégett, de formája így is kisserkeszthető.

ECSEDY István

„Mesék babszemei” – a kunhalmok és az őskori pásztorok történetei Kétségek és felismerések Szegedtől Szegedig

Amit szeretnék megmutatni, az a „furor sanctus” nagyszerűsége. Amikor megérzed, hogy már befogadott egy közösség, hogy társa lettél azoknak is, akikkel az életben nem, csak a könyvek lapjain találkoztál. Amikor az új tények, leletek, felismerések nem ellenkezésre, hanem megértésre készítetnek.

Nem a kutatásaim valamiféle eredményéről akarok elsősorban beszélni, nem is a korai sztyeppe pásztorok régészeti emlékeiről, hanem annak a felismeréséről, hogy ami Szegeden kezdődött, az igazából kincsek gyűjtése volt. Hogy akik ide jöttek, azok tényleg a „jobbik részt választották, ami nem vétetik el tőlük” (Lukács evangéliuma után szabadon).

EKE István

Késő vaskori temető Nemesrádón (Zala vármegye)

A tervezett M76-os számú autópályán próbafeltárásainak egyik kiemelkedő régészeti lelőhelye Nemesrádótól délre található. Itt a korábban ismert késő bronzkori település (halomsíros kultúra) mellett, a lelőhely keleti részén, egy késő vaskori kelta (La Tène B2) temető öt sírját tártuk fel.

Az egyik sírban egy fegyveres férfit temettek el. Az elhunyt mellett vaslándzsát, kardot és nagyobb méretű vaskést tártunk fel, a testet pajzzsal fedték le. A ruházatához tartozó fibulák is a sírba kerültek. A lábánál három edényt, illetve sertéshúsból készült ételt helyeztek el.

A harcos sírjától délre egy gazdagon felékszerezett nőt temettek el. Az elhunyt ruházatához hat bronz- és egy vasfibula tartozott, a nyakában egy bronzszemekből álló nyakláncot találtunk. A két kezén két-két bronz karperec, a lábain egy-egy öntött bronz lábperec volt. A sírban a nő fejénél egy, a lábánál két edényt találtunk, az edények mellett sertéscsontok kerültek elő.

A területen végzett magnetométeres felmérés alapján, a feltárt sírok mellett további temetkezések előfordulása valószínűsíthető.

FARKAS Csilla

Egy középső rézkori lelőhely Füzesabony határából

Pályám első önálló ásatása Füzesabony határában volt, alig 4 km-re attól a helytől, ahol 16 évesen először léptem régészeti kutatási területre. A pusztaszikszói rézkori körárok feltárásában, akkor még csetlő-botló középiskolásként vettem részt, tele lelkesedéssel és bizonytalankodással.

Az egyetem után Heves megyébe kerültem, Szabó János József régész mellé. Az M3-as autópálya nyomvonalán Füzesabony–Dormándi út keleti oldala nevű lelőhely kutatása volt az első önálló munkám. Több más korszak telepjelenségei mellett előkerült néhány rézkori objektum, többek között egy mélyebb gödör, vagy inkább kút, ahonnan több a Bodrogkeresztúr kultúrába tartozó egész edény került elő. Felmerül a kérdés, hogy vajon hasonló típusú tevékenységgel kapcsolatos ez a helyszín is, mint a pusztaszikszói? A kevés anyag nem ad rá egyértelmű választ, de fontos adat lehet a korszak megismerésében.

FELFÖLDI Szabolcs

A szegedi Régészeti Intézet/Tanszék kiadványai

1924-2024

A Kolozsvárról Szegedre költöző egyetemmel a dél-alföldi városba áthelyezett régészeti képzés nem csupán oktatási feladatokat látott el, de élénk tudományos műhelyként is funkcionált. Kézenfekvő volt, hogy a Pósta Béla által alapított és nemzetközi hírűvé vált kolozsvári *Dolgozatok* című folyóirat kövesse anyaintézményét, s így 1943-ig összesen 19 szám jelenjen meg az új, szegedi folyamban. Noha a második világháború elsöpörte a *Dolgozatokat*, majd magát a régészeti képzést is egy időre, a 60-as években újrainduló régészeti képzés szükségszerűen maga után vonta annak igényét is, hogy a szegedi egyetem berkeiben zajló régészeti kutatásoknak nyilvánosságot biztosítsanak.

Noha a szegedi *Dolgozatokat* nem sikerült feltámasztani, de folyóiratok (így az *Acta Antiqua et Archaeologica*), valamint önálló kötetek és sorozatok tömege igyekezett betölteni a Dolgozatok megszűnése okozta űrt.

Előadásomban a szegedi Régészeti Intézet, később Régészeti Tanszék elmúlt száz évének legfontosabb kiadványainak (folyóiratoknak, köteteknek, könyvsorozatok) meglehetősen izgalmas történetét tekintem át, értékelve elődeink publikációs tevékenységét, de kitérve a jelen folyamataira is.

FÜLÖP Réka – GYŐRI-PÓRSZÁSZ Anna

8–11. századi vasabroncsos favödrök a Kárpát-medencében

Előadásunk témája egy kevésbé ismert, de annál gyakoribb tárgytypussal kapcsolatos kutatás jelenlegi stádiumának bemutatása. A temetkezési rítus egyik kiemelkedő elemeként említhetjük az étel- és italmellékletek adásának szokását, amelyben a szakirodalomból jól ismert állati maradványok és kerámiaedények mellett a vasabronccsal rendelkező faedények is helyet kaptak. Célunk, hogy a 8–11. századi temetkezési szokások közötti esetleges összefüggések vizsgálatának egy újabb rétegét jelenítsük meg. Mivel a korábbi szakirodalomból már ismerünk részeredményeket, így célunk ezek összefoglalása is.

GALLINA Zsolt – GULYÁS Gyöngyi – GULYÁS Bence – HARANGI Flórián

Migrációs folyamatok a kora avar kori Kárpát-medencében

Temetkezési szokások Babarc–Mérnökségi telep lelőhelyen

A kelet-baranyai Babarc határában 2021 és 2023 között a kora avar kor egyik leg gazdagabb temetője került elő. A lelőhely jelentőségét azonban nem csak a több száz arany- és ezüstartgy adja, hanem az itt megfigyelt temetkezési rítusok, valamint a Kárpát-medencében eddig egyedülálló komplex szakrális tér. Mindezek fontos adalékot szolgáltatnak a 7. század eleji Avar Kaganátus etnikai viszonyaihoz is, ugyanis a legjobb párhuzamaik nem a germán-avar kevert lakossággal jellemezhető Délkelet-Dunántúlról, hanem a Tiszántúlról ismertek. Ebben a régióban egy észak-pontuszi eredetű sztyeppei közösség – egyes vélemények szerint az írásos forrásokból ismert kutrigurok – telepedtek le. Előadásunkban ezt a Kárpát-medencén belüli kapcsolatrendszert elemezzük, regionális kontextusba helyezve a temetőt.

GÖRFÖL Mónika

Újabb középső bronzkori temető Dunavarsányról

2022 őszén a Budapest–Belgrád vasútvonal felújításához kapcsolódó próbafeltáráson két urnasír került elő Dunavarsányon. Az új lelőhelyen a projekt várható földmunkálatai miatt 2023-ban három etapban megelőző feltárást végeztünk. A lelőhely feltárt részein összesen 30 régészeti objektumot azonosítottunk be, amelyek közül 16 volt urnasír. Az urnák díszítése és a temetkezési rítus alapján a temető a középső bronzkori Vatyá-kultúrához tartozik. Az urnák egy részét a szokványos régészeti dokumentációs tevékenységen felül 3D LiDAR szkenneléssel is dokumentáltuk, amelynek segítségével modern, részletes formában digitalizálhatók, feldolgozhatók és bemutathatók az előkerült urnasírok.

GRÓH Dániel

Visegrád a késő bronzkorban

Visegrád és környékének későbronzkori időszakához kapcsolódóan az urnamezős kultúra településének kisebb részét és a hozzá tartozó temetőt (?) sikerült feltárni 1979–2007 között. A lelőhely Visegrád–Lepencén található, a Duna mellett, a Lepence-patak két partján. Az előadásban elsősorban a temetővel (?) kapcsolatos megfigyelésekről lesz szó, amelynél valószínűsíthető, hogy a lelőhelyen előkerült a hamvasztás helye is.

GULYÁS András Zoltán

A Szegedi Tudományegyetem Régészeti Tanszéke és a Jász Múzeum

A 100 éves szegedi Régészeti Tanszék és a 150 éves Jász Múzeum a tanszék kialakulásától kezdve kapcsolatban volt egymással. Banner János a Jász Múzeum igazgatója volt 1911 és 1913 között, mikor Pósta Béla kezei alatt megkezdte numizmatikai és régészeti tanulmányait Kolozsvárott. A Szegedi Régiségtudományi Tanszék megalakulásakor annak munkatársa, majd tanszékvezetője lett, de kapcsolata megmaradt Jászberényvel is. Jászberényben ekkor a *Jászság* című folyóirat szerkesztőjével, Komáromy Józseffel volt baráti viszonyban, aki Bannert többször meglátogatta Szegeden, illetve jó kapcsolatot ápolt Párducz Mihállyal és Bálint Alajossal is.

A Jász Múzeumban folyó, Komáromy József hagyatékát feldolgozó munkák során igen sok személyes dokumentum, levél, fotó került elő, amelyek bemutatják a jászberényi helytörténész és a Szegedi Tanszék munkatársainak kapcsolatát. Előadásomban ezeket a dokumentumokat kívánom ismertetni.

GYŐRI-PÓRSZÁSZ Anna

A Kaposvár környéki 8–9. századi temetők kutatásának lehetőségei

Kaposvár környékén az elmúlt évtizedekben több 8–9. századra datálható temetőt tártak fel. Jelen munkámban e témában készülő doktori dolgozatom részeredményeit szeretném bemutatni: a kaposvár–61. úti temető 9. századi és a kaposvár–toponári, illetve a kaposvár–fészerlakpusztai temetők kései lelethorizontjának értelmezését. Dolgozatom egyik fő célja, hogy a késő avar temetők esetében talállok-e olyan sírcsoportokat, amelyek keltezése a 9. századba is átnyúlhat.

HERGOTT Kristóf

A reprezentáció változásainak lehetséges módozatai a késő avar kori Tisza-Maros–Körös vidék nagy sírszámú temetőiben

Szentes térségéből számos avar lelőhelyet ismerünk, amelyeknek jelentős részét Csallány Gábor tárta fel a két világháború közötti időszakban. Ezek közül is kiemelkedik a Szentes–Nagyhegyi temető, amely már a feltárások alatt a kutatás homlokterébe került, ám sokáig csak részleteiben válhatott ismertté a hazai és nemzetközi kutatás számára.

Poszteremben egy újabb részletet tárok fel a temető történetéből. Nevezetesen az innen előkerült övgarnitúrák vizsgálatával kívánok behatóbb ismereteket adni nemcsak a temetőben fellelhető övszerelékek mennyiségéről, eloszlásáról, hanem azok koráról is. A poszter fő témája annak összevetése, hogy más Szentes környéki, nagy sírszámú (100 sírnál nagyobb) temetőkhez képest milyen hasonlóságok és különbségek mutathatók ki a veretes öv viseletében. Mindemellett pedig kísérletet teszek a nagyhegyi temetőben előforduló garnitúrák alapján bemutatni azokat a horizontokat, amelyek a temető relatív kronológiáját is megadhatják. Az egyes horizontokon belüli funerális reprezentációban végbement változások vizsgálatával kísérletet teszek olyan jellegzetességek azonosítására is, amelyek talán a státusz kifejezésének változásaira utalhatnak a késő avar kor időszakában.

JAKUCS János – OROSS Krisztián – MARTON Tibor

Újkőkori közösségek kutatása a Balkán és Közép-Európa dunántúli érintkezési zónájában

A Starčevo-kultúrával azonosított első élelemtermelő közösségek legkésőbb a Kr. e. 59. évszázad során megjelentek a Dunántúl déli területein. A neolitikáció következő szaka-

szában, a Kr. e. 54. évszázad közepére földművelő települések sűrű hálózata alakult ki. A Kr. e. 6. évezred utolsó harmadában itt megtelepült népcsoportok anyagi kultúrája a közép-európai vonaldíszes kerámia és az elsősorban a nyugat-balkáni régióban elterjedt Vinča-kultúra jellegzetes tárgytypusaival, és azok regionális változataival mutat kapcsolatot, és ezek nagyfokú keveredésére is utal.

Az M7-es és az M6-os autópályák építését megelőzően végzett feltárások olyan adatmennyiséget szolgáltatottak, amely megalapozta a HUN-REN BTK Régészeti Intézet (korábban MTA RI) újkőkori munkacsoportjának jelenlegi – az intézményben ezt megelőzően már a '60-as években megkezdődött – kutatásait a régióban és számos nemzetközi együttműködés alapját is jelentették az elmúlt évtizedekben. Az előadásban a Délkelet-Dunántúl három mikrorégiójában, a Balaton déli partvidékén, a Tolnai-Sárközben, és a Dél-Baranyai-dombságban folytatott kutatásaink újabb eredményeit mutatjuk be.

JÁSZBERÉNYI Mónika

Népvándorlás kori kutatások Pest vármegyében Ezüstékszeres szarmata temetkezés Kakucsról

2011-ben római kori ezüstitárgyakat – két fibulát, egy torquest, egy karperecet, két karkaékszerből készült láncot, két római kori pénzérmét – szolgáltatottak be a Ferenczy Múzeumi Centrumba. A leleteket Kakucs határában, friss szántás után találták kerámiatöredékek és embercsontok társaságában. A lelőköri körülmények és a tárgyak alapján feltételezhető itt egy gazdagabb, módosabb szarmata lány/nő sírja, akit a 3. század második felében – 4. században temettek el.

A következő években a területről további fibulák, tükörtöredék, karperecek és a pipereeszköz részét képező csipesz is előkerült.

2020-ban a Községi Régészeti Egyesület önkénteseivel terepbejárást és műszeres lelőhelyfelderítést végeztünk, amely során egy szarmata települést lehetett azonosítani, valamint légifelvétel segítségével egy körárkos temetőt is.

2024 februárjában, az eddig is jelentős és komplex lelőhelyről aranytárgyak is előkerültek, amelyeknek egy része már az 5. századra keltezhető.

KATONA-KISS Attila

Karabuka és Bajboka

A kunok újabb emlékei a Maros–Körös közéről és a Temes folyó vidékéről

Az 1279-ben kelt és rendelkezései miatt „kun törvénynek” nevezett királyi oklevél folyókhoz viszonyítva rögzítette a Magyar Királyságba bebocsátást nyert kunok szállásterületét. Ezek közé tartozott a címben szereplő két térség is, azonban az itt megtelepedő nemzetségek alig egy emberöltővel bejövételüket követően, az 1282 őszi elvesztett hódcsata után kiürítették szállásföldjeiket. Ez az egyik magyarázata, hogy kunkutatásunk nem is igen kereste esetleges nyomaikat, pedig a rövid idő ellenére maradtak utánuk emlékek. A Maros–Körös közéről elsősorban a lendületet kapó fémkeresős kutatók hoztak új eredményeket, míg a Temes folyó vidékéről a magyar kutatás által eddig nem ismert kun vezéri sír látott napvilágot. A tárgyi emlékmagyarázat jól kiegészítik azok a török etimológiájú helynevek, amelyek nagy többségét az egykor itt élt, kipcsak-török nyelvű kunok hagyhattak hátra. E két emlékkört taglaljuk előadásunkban.

KERTÉSZ Róbert

A szolnoki vár építéstörténete

A szolnoki várban 2017–2019 között nagyobb felületen végeztünk ásatásokat, amelyeknek eredményeképpen az erősségnek öt nagyobb korszakát azonosítottuk. A legelső a középső bronzkor végén, Kr. e. 1500 körül, a koszideri korszakban a Vatyka-kultúra erősített települése volt. Közel ezer évvel ezelőtt, az 1040-es évek derekán Szolnok ispán is ebbe a bronzkori eredetű erősségbe költözött be kíséretével. Annak védműveit felhasználva, megerősítve alapította meg benne a róla elnevezett várispánság, valamint a 11. század második felében a Tisza-vidéktől már egészen a Keleti-Kárpátokig húzó Szolnok vármegye központját. A hódoltság korában, 1550 őszi királyi csapatok fogtak bele a következő, immár palánkvár építésébe, amely nem készült el az oszmán ostromig. Az 1552. évi foglалás után az oszmánok vették használatba és javították ki a palánkerősséget. Végül a Rákóczi-szabadságharc időszakában a kurucok egy korszerű erődöt létesítettek. Ennek sáncfalait ekkor már nem erősítette belső favázszerkezet, hanem kevésbé meredek töltéseként alakították ki azokat.

KOLOZSI Barbara

Egy Árpád-kori település Debrecen határában

A Debrecent északról elkerülő műút tervezett nyomvonalán több szakaszban megelőző feltárást végzett a Déri Múzeum Régészeti Tára. Debrecen, Monostor-erdő lelőhely több kilométer hosszan érintette az építendő utat, amelyben kisebb-nagyobb homokdombok váltották egymást. A poszteren szeretném bemutatni a lelőhely közepén elhelyezkedő Árpád-kori és késő középkori település legérdekesebb leleteit. A feltárt objektumok (épületek, házak, gödrök, külső kemencék, árkok, kutak) egy laza szerkezetű, 12–14. századi falurészletet alkotnak. A 42 épület közül kitűnik egy alapozási árokkal, rengeteg cölöplyukkal rendelkező, részben felmenő falú, gádoros építmény, amelynek a legközelebbi párhuzamát néprajzi építészetünkben lehet megtalálni. A nagymennyiségű leletanyag közül egy észak–déli homokdombon álló nagyméretű, sekély, felszíni épületből került elő a lelőhely unikális lelete, egy római zarándokjelvény.

KOVÁCS Szilvia

A kulturális emlékezet elemei egy kun hősi ének töredékében

A 13. században összeállított ó-keletiszláv *Halics-volhíniai* évkönyv legelején, Danyiil Romanovics fejedelem életrajzában olvasható néhány sor a kunok (a forrásban polovecek) egyik legjelentősebb családjának, a Sarukanidáknak két generációjával kapcsolatosan. A rövid történet nemcsak történeti szempontból figyelemre méltó, de több olyan folklorisztikus elemet is tartalmaz, amely nagy valószínűséggel a kunokhoz köthető. Feltehetően egy olyan kun hősi ének töredékét őrizhette meg a forrás, amelynek legalább két elemét régészetiileg igazolhatóan is a kunok török nyelvű nomád népéhez köthetünk. Az előadásban ezt a töredéket mutatom be és elemzem.

LANTOS Andrea

Középkori templomok kutatása a Kalocsai Sárköz K-i felében

Az elmúlt 15 évben a Viski Károly Múzeum folyamatosan kutatta a Kalocsai Sárköz területén található középkori egyházas helyeket. Tervátadások keretében több templom feltárására is sor került, a közelmúltban pedig egy átfogó kutatás valósulhatott meg az NKA Génius programjának keretében.

Az elmúlt évek terepi kutatásai terepbejárást, műszeres leletfelderítést, régészeti ásatást foglaltak magukba. Előadásomban a Homokmégy határában található sár-

mégyi és máriaházi templomok feltárását mutatom be, amelyeken szegedi régészhallgatók is szép számban vettek részt.

Sármégy falu templomát és a körülötte lévő Árpád-kori és középkori temetőjének jó részét több ásatási évadon keresztül tártuk fel. A régészeti ásatások eredményeként egy 24 m hosszú, Árpád-kori előzményekkel rendelkező templom alapjai kerültek elő. A lelőhelyen egy bemutatóhely is kialakításra került. Máriaháza templomának feltárása során egy kisméretű, 12 m hosszú, 6 m széles, patkóíves szentélyzáródású templom alapozása vált láthatóvá.

A komplex program eredményeként szélesebb ismeretekkel rendelkezünk ennek a térségnek az Árpád-kori és középkori történelméről, amely alapot ad a további kutatásokhoz.

LÁSZLÓ János

„Vár állott...” Vitányvár régészeti feltárása és állagmegóvása (2012–2019)

Vitányvár a Komárom-Esztergom vármegyei Vértessomló község területén található. A helyenként 2–3 emelet magasságú falakkal rendelkező rom régészeti feltárása során cél volt a vár alaprajzi elrendezésének tisztázása, építési periódusainak felderítése, illetve az életveszélyes falszakaszok állagmegóvása.

A munkálatok abbamaradása miatt a célok csak részben teljesültek. A helyenként 3–4 m vastag omladékréteg alatt a korábban ismert vár képétől jelentősen eltérő alaprajz bontakozott ki, évről évre módosítva ezzel a korábbi elképzeléseket, és saját elképzeléseinket is. A feltárás során előkerült leletanyag, és a kőfaragványok míves volta arra utalt, hogy a vár lényegesen több volt, mint egy a Vértessomló vadonjaiban megbúvó kisebb erősség.

Az állagmegóvás során több száz köbméter falazatot építettünk vissza, ezzel megerősítve a falakat, míg a vár képét az eredeti állapothoz közelítettük.

LŐRINCZY Gábor

A Szegvár–Oromdűlői ásatásról (1980–1997) és az oromdűlői kora avar kori temetőről

Amikor 1980. március végén Trogmayer Ottó megyei múzeumigazgató lehetőséget biztosított arra, hogy harmadéves régészhallgatóként, az akkori szegedi hallgatók segítségével feltárjuk az általunk felfedezett lelőhely objektumait, egyikünk se gondolt arra, hogy ez majdnem két évtizedig tartó, évi két–három hónapos ásatást fog jelenteni.

Először ennek a leletmentő ásatásnak a hétköznapjait próbálom felidézni a találkozón megjelent – remélhetőleg nagyszámú – volt hallgatónak, ma már kollégának, és elmesélni a minket követő generációk tagjainak a 80-as, 90-es évek ásatási hétköznapjait.

Az előadás második felében röviden bemutatom az oromdűlői ásatás közös eredményeit és részletesebben bemutatom a kora avar kori temető sírjainak sajátosságait, jellemzőit. Ezt követően röviden ismertetem véleményemet a Tiszántúl kora avar kori településtörténetéről.

MADARAS László

Szegedtől Sirmiumig

(Egy régész visszaemlékezése pályafutása kezdetére és egyik utolsó állomására)

Szeged számomra nem csupán egy egyetemi város, egyetemi tanulmányaim színhelye, de régészeti pályafutásom meghatározója is egyben. Hiszen a Szeged–Fehértó „A” és „B” temetők adják pályakezdésem máig ható élményét. Ez a két Móra Ferenc által vezetett ásatás alapjaiban határozta meg az elinduló kutatómunkám irányát.

Az külön szerencse, hogy saját ásatásaim is szorosan kapcsolódtak ehhez a két temetőhöz. A Jászapátin feltárt 412 sír klasszikusan a Tótipusztá-Igar-Kiskőrös körhöz köthető, de az Öcsöd-Büdöshalmi temető is ehhez az átmeneti korhoz kapcsolható. Ezek, s még egy sor további sír- és telepeggyüttes feldolgozása során jutottam el annak a történeti kérdésnek a feltételezéséhez, amely végül is elvezetett az avar kor egyik fontos problémájához, jelesül ahhoz, hogy hol is lehetett az avar kagánok székhelye. Hogy ez vajon a korszak több mint két évszázada alatt mindig ugyanazon állandó helyen állott-e, vagy esetleg időszakonként változhatott a helyszíne?

Az írott és a régészeti források megismerése és áttekintése után jutottam el a címben szereplő városhoz: Sirmiumhoz. Munkálkodásom jelenlegi utolsó fázisában arra a kérdésre kerestem a választ, hogy lehetett-e a Kaganátus első Kárpát-medencei időszakában ez a császárváros a kagánok székhelye vagy egyik székhelye. Az írott források sora sejteti azt, hogy az avar kagánok többször tartózkodtak a városban vagy annak környékén, hiszen ez stratégiaileg fontos pont volt mindkét fél részére. Sőt a bizánci császár hirtelen felindulásában még azt is kijelentette, hogy „Előbb adnám neki lányaim egyikét, akiből kettő van, mintsem hogy Sirmium városát önként átengedjem.” (Menander Protector EL p. 471,25 – 476,25) (Szádeczky-Kardoss 1998, 48). A várost azután Baján kagán kétéves ostrommal elfoglalta 582-ben. Egy gyönyörű régészeti lelet is a város környékéről került elő. A Divos-i lelet a maga kategóriájában a legjobb ötvös remek (Popovič 1997).

Ezen adatok megengedik azt a feltételezést, hogy Sirmium lehetett a kagán egy lehetséges székhelye a korszak korai periódusában.

MAJDÁN Mira - THIELE Ádám

Újabb depók a Jakab-hegyről

A Pécs feletti Jakab-hegy régóta ismert lelőhelye hazánknak. A késő bronzkori magaslati település, a kora vaskori halomsírmező és földvár, valamint a középkori pálos kolostor romjai többször kerültek már a régészeti kutatás fókuszába.

A pécsi Janus Pannonius Múzeum régészei és önkéntes lelőhelyfelderítői 2023. október 23-án jártak a Jakab-hegyen, ahol számos szórvány fémtárgy összegyűjtése mellett két depót is sikerült föltárnunk. Az 1. számú depó, amely 29 darab, egyenként 1,7–4 kilogramm súlyú vasbucát tartalmazott, valószínűleg valamelyik vaskori megtelepedéshez köthető. A 2. számú bronzdepó a késő bronzkori urnamezős kultúrához köthető. Az 1970-es években már tártak föl a lelőhelyen egy bronzdepót – a több száz darabos raktárleletben nagy típusvariációjú törött és ép tárgyak kerültek elő. Az újonnan felfedezett bronzdepó 9 darab szándékosan földarabolt karperecet és egy tokos baltát tartalmazott, melyeket egy nagyméretű, hasáb formájú kő alá rejtették.

MIHÁCZI-PÁLFI Anett

Újabb kora népvándorlás kori leletek Zala vármegyéből

A 71. sz. főút 2x2 sávosítása projektjéhez kapcsolódó próbafeltáráson és az M76-os gyorsforgalmi út építését megelőző feltáráson újonnan előkerült 5. századi leletek kitűnően jelzik, hogy nemcsak a késő római korban, a 4. században és a 4–5. század fordulóján, hanem az 5. század folyamán, a népvándorlás kor hajnalán is lakottak lehettek az Alsó-Zala-völgy és a Kis-Balaton közé félszigetként benyúló földhátak, mocsaras völgyekből kiemelkedő domboldalak.

Eke István (ZMI-GM) ásatásvezető régész feltárásain, Sármellék–Szár az eleje lelőhelyen a szóban forgó időszakból egy magányos temetkezés került elő, valamint egy leletgazdag, földbe mélyített házat tártunk fel az 5. századból. 2023 telén Keszthely–Mosóházi-dűlő lelőhelyen pedig egy ez idáig szinte ismeretlen római villaépület szomszédságában húzódó kutatóárokban bukkantunk 5. századi telepnyomokra. A feltárással olyan különös jelenségekre és tárgyakra leltünk, melyek új információkkal gazdagítják a nyugat-balatoni térség kora népvándorlás kori történetét.

NAGY Viktória

**Bronzkori összeomlás a Kelet-Mediterráneumban
A filiszteusok eredete és anyagi kultúrájuk kapcsolatai**

Az i. e. 2. évezred utolsó évszázadaiban a késő bronzkori Égeikum és Kelet-Mediterráneum térsége mélyreható változásokon ment keresztül. A korabeli nagyhatalmak hirtelen és rendszerszinten történő összeomlása tömeges migrációt és káoszt váltott ki a Földközi-tenger keleti medencéjében (is). A kelet felé irányuló népmozgások etnikailag vegyes csoportjait az egyiptomi források „tengeri népeknek” nevezik, ezekből az egyik legismertebb népcsoport a – Héber Bibliában sokat emlegetett – filiszteusoké. A kutatók ma már jól körül tudják határolni az ún. „filiszteus” anyagi kultúrát, amely párhuzamait tekintve erős égei kapcsolatokkal rendelkezik. Az utóbbi évek genetikai kutatásai ezt a kapcsolatot megerősítették. Ugyanakkor még mindig erősen vitatott, hogy a „tengeri népek” pontosan mikor, milyen körülmények között, milyen állomásokon keresztül és esetleg milyen népcsoportokat magukkal sodorva juthattak el Levante területére. Az előadásban kitérek az Aleppó közelében fekvő Tell Ta’ynat feltárása során néhány évvel ezelőtt előkerült leletekre, amelyek – más leletek mellett – új, anatóliai irányt adtak a filiszteusok népmozgását követő kutatásoknak.

NAGY-LACZKÓ Balázs

**Tanulni kell a fákat?
Egy ökológiai antropológiai kutatás Békés vármegyében és a régészet
Interdiszciplináris kitekintő**

Békés vármegyében a helyi, közösségi emlékezetben fontos szerepet játszó növények sorában kiemelt szereppel bírnak egyes, gyakran matuzsálemi kort megélt fák. A vidék átalakulása, az éghajlatváltozás, a talajvízszint változása és egyéb, jellemzően antropogén eredetű változások következtében a többnyire a korábbi környezeti adottságokhoz jól adaptálódott, leginkább őshonos fajokhoz tartozó „élő mementók” egy része a legutóbbi időben vált fenyegetetté, indult pusztulásnak vagy éppen veszett oda. Ezekre a jelenségekre az egyes közösségek más és más, de jellemző válaszokat adnak, melyeket előadásomban néhány kiemelt példán keresztül, mintegy esettanulmány-szerűen igyekszem érzékeltetni. Mindemellett e fák tájlelőjellegére tekintettel előadásom röviden érinti az egyes kapcsolódó tudományterületeken tetten érhető, eltérő tájszemléleteket; továbbá a hazai régészethez „direkt” kapcsolódó aktuális kulturális antropológiai kutatásokba is bepillantást (kitekintést?) kívánok nyújtani, felhívva a

régésztársadalom figyelmét eme, remélhetőleg az archeológusok számára se érdektelen perspektívákra.

OLGYAY János

Megfigyelések egy Magyarcsanád melletti szarmata településfeltárásról

Az M43-as autópálya második szakaszának építését megelőzően, 2011 őszén vált kutathatóvá a Belezi-ér menti dombháton létesült késő szarmata település részlete. A kb. 2 hektáros területen közepes intenzitású lelőhely képe rajzolódott ki: mintegy 160 jelenség köthető a vizsgált korszakhoz. A kevés szuperpozíció és az egységes leletanyag a település rövid életére mutat, végét egy erőteljes pusztulási réteg zárja. A mindössze 50 méteres feltárható szélesség ellenére szembeűnő a jelenségek szabályos elhelyezkedése, a fő égtájakhoz igazított rendezett település képe. A feltételezett családi portákon belül mutatkozó 1-1 objektummentes övezet közösségi életteret, esetleg földfelszíni lakóegység helyét rajzolhatja ki.

OROSS Krisztián

Módszerek, stúdiumok és huszonöt év: egy szegedi tanulmányi alapokon felépített komplex kutatási modell

A József Attila Tudományegyetem Régészeti Tanszékének ősrégészeti oktatása az 1990-es években Trogmayer Ottó, Horváth Ferenc és további meghívott előadók kurzusaira épült. A tanulmányi lehetőségek kedvezőek voltak az újkőkor régészetében való elmélyedésre, kiegészülve terepi gyakorlatok széles palettájával Hódmezővásárhely-Gorzsó neolitikus tell településének feltárási munkáihoz a Szentés város határában végzett topográfiai munkálatokig. Az akkori hallgatók közül három ősrégész, Oszás Anett, Marton Tibor és Oross Krisztián az MTA Régészeti Intézetében folytatta pályafutását, később Jakucs János is csatlakozott hozzájuk.

Az előadás áttekintést ad az ősrégészet, azon belül is elsősorban az újkőkor oktatásában az adott időszakban hangsúlyosan megjelenő tematikáról és módszertani közegről. Bemutatja továbbá a folyamatot, amelynek során a kutatócsoport Bánffy Eszter akkori tudományos igazgatóhelyettes vezetésével és támogatásával sikeresen épített fel egy dél-dunántúli korai földművelő közösségeket vizsgáló regionális kutatási modellt az MTA Régészeti Intézetében, a mai HUN-REN BTK Régészeti Intézetben. Az ősrégészet elmúlt két évtizedben lezajlott módszertani megújulásának és technológiai átalakulásának eredményei számos jelentős hazai és nemzetközi projekt keretei között

épültek be kutatásaikba, úttörő lehetőségeket teremtve olyan szakterületeken, mint az archeogenetika, az egykori életmód vizsgálata, az abszolút kronológiai keltezési programok és a roncsolásmentes lelőhelyfelderítésen alapuló településrégészet.

PAP Ildikó Katalin

Újabb régészeti adatok Vas vármegye 9–12. századi történetéhez

A Vas vármegyére vonatkozó honfoglalás- és államalapítás kori régészeti adatokat legteljesebben Kiss Gábor foglalta össze a 2000-ben megjelent korpuszkiadványban. Az adatgyűjtése lezárása óta eltelt csaknem negyed évszázadban kis számban kerültek napvilágra a Borostyánkő út mentén újabb, a 10. századi magyarokhoz köthető leletek. Több lelőhelyen sikerült feltárni soros, illetve templom körüli temetőrészletet, valamint Vasváron, az ispáni várban álló Szűz Mária-templom belső terében és a jáki Szent György apátsági templomban történt kutatások során ismertté váltak kora Árpád-kori egyházakhoz tartozó alapfalak. Mindezek mellett öröndetes módon gyarapodtak az itt talált Karoling-kori és a magyar fennhatóság idején alapított településekre vonatkozó adataink is.

Az előadás célja a Vas vármegyei 9–12. századi településekre, temetőkre és templomokra vonatkozó újabb régészeti adatok áttekintése és annak vizsgálata, hogy ezek mit tesznek hozzá a nyugati gyepűvidék ezen részének benépesüléséről és az egyház-szervezet kiépüléséről szerzett eddigi ismereteinkhez.

PATAY Róbert

A harangedény-kultúra temetkezései Szigetszentmiklós határában: régebbi és újabb eredmények

2006-tól kezdődően Szigetszentmiklós határában több szakaszban tártam fel a harangedény-kultúra két temetőjét: a Felső Üрге-hegyi dűlőben és az ún. Üрге hegyen. A két temető egymáshoz közel, egymástól nagyjából 500 méterre helyezkedik el. Sajnos mindkettőt csak részben lehetett feltárni. Összesen kb. 250 sír találtunk, mindkét temető vegyes rítusú volt, előkerültek vázas, szórt hamvas és urnás temetkezések is. A leletanyagok feldolgozása és publikálása folyamatosan zajlik. Előadásomban ennek régebbi és új eredményeit szeretném bemutatni, különös tekintettel az abszolút kronológiára és a természettudományos vizsgálatokra.

PÁL Gabriella

**Kérdések és lehetséges megoldások Tatabánya és környéke
római kori településszerkezetének megrajzolásához**

A vizsgált terület ideális helyen, Brigetio és a mai Környe község területére lokalizált 2-4. századi, municipium rangú települések között, frekventált helyen, az Által-ér környezetében helyezkedik el, a földrajzi környezettől meghatározott, feltehetően már az őskortól használt utak mentén. Az ideális környezet ellenére a területről a római korból kevés adatunk van, ugyanakkor feltételezhető, hogy a bányászatnak és iparnak, valamint a modern város építésének lelőhelyek estek áldozatul. Az utóbbi évtizedek ásatásai és terepbejárási megfigyelései, valamint a korai leletek újraértelmezése nyomán azonban egy, a korábbiaknál komplexebb képet sikerül felrajzolnunk a térség 2-4. századi településtörténetéről.

PILLÉR Péter

**A hódmezővásárhely–XIII. homokbányai szarmata temető keleti sírcsoportjainak
belső kronológiája az import tárgyak alapján**

Hódmezővásárhely–XIII. homokbánya, Aranyági-halom lelőhely feltárása 2016 decemberében kezdődött és több részletben, egészen 2019 augusztusáig tartott Haraszti László, a szegedi Móra Ferenc Múzeum régésze vezetésével. Már az ásatások kezdetén kiderült, hogy a lelőhelyen a maga 624 sírjával Magyarország második legnagyobb szarmata temetője került elő.

A hódmezővásárhelyi temető három nagyobb sírcsoportra osztható. A belső kronológia alapját a római import tárgyak képezik, különös tekintettel a fibulákra, kerámiákra, érmékre és a gyöngyös viseleti elemekre. Ezek elemzésével bemutatom, hogyan kezdték el a keleti sírcsoport területét használni, illetve körülbelül mikor zárták le az utolsó temetkezést.

PINTÉR-NAGY Katalin

Sütőtálak és agyagtepsik a Pácín–Szenna-domb népvándorlás kori lelőhelyről

Észak-Kelet-Magyarországon, a Bodroglóközben található lelőhelyen 2007-ben Wolf Mária végzett megelőző feltárást, melynek során császárkori település nyomai, egy 5. század második felére datálható sír és Árpád-kori település objektumai kerültek elő. A régészeti jelenségek többsége azonban népvándorlás kori, 6–9. századra datálha-

tó. A feltárt területen ebből a korszakból földbemélyített házak, kemencék, a hozzájuk tartozó munkagödrök, valamint gödrök és hamvasztásos sírok kerültek elő. Viszonylag gyakori leletnek tekinthetők a sütőtálak és agyagtepsik töredékei, a lelőhely kiemelkedő jelentőségű lelete egy teljes épségben feltárt sütőtepsi. Jelen előadásomban ezen tárgytypusokat vizsgálom.

PUSZTAI Tamás – PUSZTAINÉ FISCHL Klára

Kiállítások másképp – mit adott nekünk Szeged

A szerzőpáros tagjai több *Év kiállítása* és *Év kiállítása* különdíj birtokában az előadás keretén belül azt kívánják bemutatni, hogy szegedi egyetemi éveik alatt mit tanultak muzeológiából, a múzeumlátogató és a kutató kapcsolatáról, a régész felelősségéről. A kutatópáros életét meghatározta, hogy részesei lehettek az *Avarnak mondták magukat* című kiállítás szervezése minden egyes lépésének a tárgyak kiválasztásától a koncepció formálódásán keresztül a kiállítás megépítéséig. Ezt a tudást továbbfejlesztve készítettek több rendhagyó kiállítást. A ezek során szerzett tapasztalatokról mesélnek az előadók.

SAVANYÚ Bálint – ORHA Zoltán

Karbondatált bográcsok

Néhány székesfehérvári adat a tárgytypus dunántúli elterjedéséhez

Savanyú Bálint 2014 nyarán kutatta a Székesfehérvár–Hosszéri-dűlő és Ezres-pusztá között nevezett lelőhely útépítés által érintett részét. Az ásatáson egy bronzkori teleprészlet és egy, a kerámialeletek alapján az Árpád-kor elején már lakott falu látott napvilágot. Az előkerült régészeti jelenségekből 292 datálható az Árpád-korra. Ezen objektumok közül összesen 4, cserépbogrács-töredéket is rejtő jelenségből választottunk ki 11 darab állatcsontmintát, melyeket C14-AMS vizsgálatra küldtünk.

A radiokarbon vizsgálat eredménye alapján megállapítható, hogy a kora Árpád-kori telep első fázisa az S36-os számú árok C14 adatai szerint a 9. század végén és a 10. században, 890 és 980 között volt használatban. Az S382-es házat és a később ráásott gödröket, valamint az S447-es házat a honfoglalás után, a 10. században, illetve legkésőbb a 11. század első felében áshatták ki. A rendelkezésünkre álló adatok szerint az S382-es objektumot és a ráásott gödröket 1020 és 1040, míg az S447-et 890 és 995 között használhatták. A lelőhelyről származó leletanyag jelenleg ismeretlen helyen kallódik, amennyiben előkerül, célunk az Árpád-kori falu belső időrendjének meghatározása lesz.

SIMMER Livia – HAVASI Bálint

A zalai pálos kolostorok régészeti kutatásának legújabb eredményei

A pálos rend elfeledett középkori kolostorainak kutatása Zala vármegyében közösségi kezdeményezésre 2016 nyarán indult el. Közös célunk a vármegye közigazgatási határain belül található négy kolostor (Vállusszentmiklós, Örményes, Elek, Enyere) helyének minél teljesebb megismerésére, feltárására, megőrzésére és hasznosítására összpontosul. Közösségi régészeti projektünk folyamatosan fejlődött, a társadalmi részvétel skáláján mára az együttműködés szintjét érte el. A programban megszólítottuk a települési önkormányzatokat és a polgármestereket, a turisztikai szereplőket, a helyi civil szervezeteket, a felsőoktatási intézményeket, a Magyar Pálos Rendet, valamint a helyi üzletembereket és cégeket is.

Az elmúlt években a geofizikai kutatások mellett feltárás indult a vállusi (2016–2019) és az örményesi kolostornál (2021). 2023-ban az NKA Magyar Génius programjának köszönhetően Óhídon és Kehidán talajradaros kutatásra, míg a vállusi és örményesi kolostorokban újabb eredményes feltárásra került sor.

SOÓS Roland

Egy La Tène bronz övlánc a Kiskun Múzeum gyűjteményéből

A Kiskun Múzeum gyűjteményébe még a két világháború közötti időszak során szolgáltattak be egy három darabból álló leletegyüttest, amelynek egyik darabja egy kelta bronz övlánc volt. A tárgy előkerülési körülményeiről nagyon keveset tudunk, még a bekerülési évet sem tudtuk pontosan meghatározni: ez valószínűleg a múzeumalapító Szalay Gyula vagy Pál Kálmán vezetése alatt történhetett. Az övláncot Hunyady Ilona ugyan felsorolta az 1942–44-es és 1957-es kötetében, azonban fotót nem közölt a leletegyüttesről, és részletesebben sem írt róla. E tárgyokról mindenképpen fontos értekezniük, mivel a Kiskun Múzeum gyűjtőterületéről nem ismerünk késő vaskori lelőhelyeket. A leletegyüttes így önmagában reprezentálja ezt a korszakot a múzeumban.

Rómaiak az Alföldön?

Újabb adatok az alföldi szarmata barbarikum és a római provinciák közötti kapcsolatrendszerekhez

A Római Birodalom közvetlen szomszédságában élő barbárok élénk kapcsolatokkal rendelkeztek a szomszédos tartományokkal, így Pannoniával, Moesiával és Daciával egyaránt. Nem egy alkalommal született meg római császárok fejében a gondolat, hogy Sarmatia Provincia néven esetleg a három tartomány közé ékelődött alföldi területeket is megkíséreljék romanizálni. A történeti adatok alapján erre azonban soha nem került sor.

A régészeti leletek egy szűk csoportja azonban feltételezhetően tanúbizonyságot ad arról, hogy békés történeti időszakokban bizony tényleges római jelenlét is lehetett az Alföldön. Ezek a leletek, leletcsoportok nem a harci zsákmányként vagy békés kereskedelmi árucikként a szarmata falvakba vagy tanyákra került nemesfém- vagy luxuskerámiákból álló együttesek, hanem olyan tárgyak, melyek a barbár világtól eltérő kulturális vagy szellemi háttérről tanúskodnak. Ezek lehetnek kisebb-nagyobb római vagy egyiptomi istenszobrok, az íráshoz hasznát stílustű vagy akár a kiemelkedő szakudásról tanúskodó sebészeti műtétek elvégzéséhez használt orvosi eszközkészlet, de lehetnek római ízlésnek megfelelően létesített épületek emlékei is.

Jelen előadás a római építőanyagokat prezentáló alföldi lelőhelyek egy részét mutatja be vázlatosan, nagyobb hangsúlyt fektetve az Orosháza, Kakasszéki-ér lelőhelyen előkerült leletanyagokra és értelmezési lehetőségeikre.

SZ. OSVÁTH Zsófia - BAJNÓCZI Bernadett - SZABÓ Máté

Dél-alföldi őskori üveges anyagok régészeti és archeometriai vizsgálata

Előadásunkban öt dél-alföldi múzeum válogatott őskori üveges anyagú leletein végzett régészeti és archeometriai vizsgálatok eredményeit mutatjuk be. A leletek zömében a középső (szkíta) és késő vaskorra (La Tène) jellemző gyöngytípusok (pl. dudoros pávaszemes, ill. barna nyomott gömbös és hullámvonalas díszű gyöngyök) és La Tène üvegkarperecek, valamint néhány, a bronzkorban szokatlan üveggyöngy. Az üveges anyagú leletek kémiai összetételét és mikroszövetét pásztázó elektronmikroszkóppal (SEM-EDS), míg a színezőket kézi röntgenfluoreszcens spektrométerrel (hXRF) elemeztük. Megállapítottuk, hogy a legnagyobb csoportot a natúr szóda alapú üvegből készült ékszerek alkotják. A sötét vagy barna alapú, káliumdús, csonthamu-, vas- és kvarc-

szemcséket tartalmazó, rosszabb minőségű üvegek és egy üveges fajansz már csak a szkíta korban voltak jelen. Bronzkori fajanszokat és ugyanettől a korszaktól idegen, natúr szóda alapú üvegeket, illetve egy szkíta kori növényi hamus üveget is azonosítottunk.

SZABÓ Dénes Kristóf

Árpád-kori lúdkeltetés régészeti nyomai Csanádpalota, Juhász T.-tanya lelőhelyen

Az Árpád-kori félig földbemélyített épületek belső gödreinek lehetséges funkcióival kapcsolatban többféle értelmezés felmerült már. Az M43-as autópálya megelőző ásatásai során Csanádpalota, Juhász T.-tanya lelőhelyen feltárt Árpád-kori teleprészlet egyik különleges leletegyüttese egy új használati lehetőséget sejtet: a félig földbemélyített építmény belső gödrében in situ feltárt lúdtojások és a pereme mentén megmaradt, elszenesedett növényi maradványok kotlásra használt ültetőgödör és hozzá tartozó fonott kosár, illetve a kotló liba vagy tyúk leborítására szolgáló kas használatát valószínűsítik.

Mit árul el a lelet az Árpád-kori baromfityesztésről, és mi sejthető néprajzi párhuzamok és történeti forrásadatok nyomán a korabeli lúdkeltetéséről? Segíthet-e a lelet az épület vagy akár a település elhagyásának éven belüli datálásában? Mi lehetett az építmény (és egy másik hasonló objektum) funkciója, lehetséges-e, hogy eleve a baromfityesztés céljaira épültek? Előadásomban e kérdésekre igyekszem választ találni.

SZABÓ Géza

A szigünnák Kárpát-medencei területe az újabb régészeti leletek és Hérodotosz alapján

Az iráni eredetűnek tartott folyónevek alapján Trogmayer Ottó már az 1980-as években feltételezte, hogy a Maros–Tisza-menti nép iráni nyelvű komponense a sztyeppei kimmer törzsszövetségből húzódhatott nyugatra. A kutatás Hérodotosz vonatkozó megjegyzéseit úgy értelmezte, hogy a Kárpát-medence keleti felében a szkítákkal rokon agathürszoszok laktak, a déli részeken, a Tisza és a Maros torkolatánál pedig a szigünnák éltek. Ebből a szempontból is kivételes lehetőséget jelentett, amikor az újabb regölyi feltárás anyagának ismeretében újra áttekinthettük ezt a kérdést. Világossá vált, hogy a Dunától az adriai venétekig terjedő, Hérodotosz által említett területen a Kr. e. 7–6. század fordulóján élő, egymással rokon kultúrájú csoportok a méd eredetű

szigünnák különböző törzseivel, a későbbi forrásokban pannonoknak nevezett néppel azonosíthatók. Ez az iráni eredetű, és közvetlenül az ókori Kelet területéről érkező népesség a Dél-Dunántúl római kori őslakossága, amely a továbbiakban is meghatározó módon formálta ennek a területnek a szokásait.

SZALONTAI Csaba

Banner János megmondta. Egy disszertációt érő mondat

Banner János korai tudományos művei között már a 20-as évekből is találunk néhány olyan tanulmányt, amelyek település- és/vagy természetföldrajzi megközelítésű településtörténeti szemlélet tükröztek, melyekben a vízrajz is fontos szerepet kapott.

Egy 1925-ben megjelent tanulmányának fontos gondolatai között többek között az olvasható, hogy „Ha Szeged településének első nyomait a történelmi Szeged belső területén keressük, nem járunk helyes úton ... a mai Szeged határát jóval túlhaladó, ma már többé kevésbé ismert emberi telepek leleteiről, mint a lakottság kétségkívüli bizonyítékairól kell elsősorban megemlékeznünk. Figyelemmel kell lennünk e helyekre már azért is, mert e helyeknek sorozatos ismerete kétségkívül összefügg a terület történelmi, vagy történelem előtti vízrendszerével is.”

Előadásomban Banner korai munkássága alapján keresem a választ arra a kérdésre, hogy milyen adatokból juthatott a fenti eredményekre, és valójában mivel igazolhatjuk állításának helyességét.

SZÁSZ Dániel

A régészet oktatásának lehetőségei a középiskolában

Előadásomban oktatási tapasztalataimat szeretném megosztani, és felhívni a figyelmet néhány problémára, illetve egyes jó gyakorlatokra. A középiskolában tanuló gyerekek alapvetően más környezetben szocializálódnak, mint tanáraik: gondolkodásuk és igényeik is nagyon mások. Ezekre a kihívásokra a közoktatás csak igen nehezen tud megfelelően és időben reagálni, de szerencsére ez mégsem lehetetlen. Ehhez viszont a tanár és a múzeumok szerepe, együttműködése döntő fontosságú.

A legfontosabb célnak azt látom, hogy létrehozzuk a múlt emberének világával történő személyes találkozást, egyfajta „időutazást”, és ez által megteremtjük az átélés élményét és a rácsodálkozást.

SZEBENYI Tamás

Tipológiai kísérlet egy ritka szarmata kori edénytípuson: a vörösre festett kerámia esete

Egyedi technológiai kialakításuk ellenére a vörösre festett edények a szarmata kerámia szakirodalmának kevésbé kutatott rétegét képviselik. Az elmúlt időkben, az általános darabszám növekedésével párhuzamosan, az edényformák spektrumának bővülése felhívta a figyelmet a római előképek jelentőségére, ami messze túlmutat a pecsételt darabok által hangsúlyozott közvetlen hatásokon.

Üllő 5–9. lelőhely kerámiaanyagában a vizsgált edénytípus összesen 296 töredéssel képviselteti magát, ami messze meghaladja a publikált leletanyagok által megbecsülhető átlagos előfordulás mértékét. Mindez egy zárt leletegyüttesen belül rendkívüli alkalmat biztosít egy tipológiai rendszer alapjainak letételéhez. Az azonosított formakincs legtöbb elemében a szarmata Barbaricumban római importból származó terra sigillata edényekhez kapcsolódik (pl. Drag. 33, illetve Drag. 37 típusok), ám talán azonosíthatók olyan részletek is, amelyek a helyi fazekasmesterek mögöttes gondolatvilágáról árulnak el további információkat (pl. a római előképek jellegzetességeinek kombinációja ugyanazon edénytípuson belül, illetve az eredeti formavilág barbár technológiai felkészültségre vagy ízlésvilágra utaló módosításai).

SZIGETI Anna

Temetkezések vizsgálata a Hajdúbagos/Cehăluț közösségek közép-Tisza-vidéki elterjedési területén

Viszonylag kis számban ismerünk a késő bronzkor első szakaszára keltezett Hajdúbagos/Cehăluț kerámiastílushoz köthető temetkezéseket, és azok is inkább szórványos leletek, semmint temetőkhöz kapcsolható sírok. Máig összesen két temetőrészletet tártak fel, mindkettőt a Közép-Tisza-vidéken, azonban csak a névadó lelőhelyet, Hajdúbagos–Daraboshegyet közölték, ahonnan 22 urnasírt ismerünk. Főként e feltárás eredményei alapján eddig kizárólag az urnás-hamvasztásos rítus szokását társították a Hajdúbagos/Cehăluț közösségekkel. Ezt a felvetést kérdőjelezte meg a Sárrétudvari határában talált hízó földi temető feltárása, ahol az urnasírok mellett csontvázas bronzkori temetkezések is napvilágot láttak. Egy szegedi szakdolgozat feldolgozta ugyan a bronzkori sírokat, de konklúzió nem született a korhasztásos sírok hovatartozását illetően. E sírok újraértékelése, majd az ismert Hajdúbagos/Cehăluț temetkezések dokumentációjának átvizsgálása vezetett ahhoz, hogy a felhívjam a figyelmet a Hajdúbagos/Cehăluț közösségek birituális temetkezési szokásaira.

A KDP-2023-C2321722 számú projekt a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a 2023-2.1.2-KDP-2023-00002 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

SZTANKOVÁNSZKI Tibor

„A próbaszondák alapján egy 7. századi település található a területen...”

A makói ipari park késő avar kori temetője (2023–2024)

A makói ipari park területén, a 254. lelőhely középső részén a Magyar Nemzeti Múzeum megbízásából a Móra Ferenc Múzeum munkatársaival 2023 nyarán próba-, majd 2023 őszén és 2023/2024 telén megelőző feltárást végeztünk, melynek eredményeként összesen 478 jelenséget azonosítottunk. Az előzetes értékelés alapján az objektumok két nagyobb időszakra különíthetők el: 1) egy 4–5. századra(?) keltezhető nagyméretű árok, egy szarmata teleprészlet és egy 10 síros temető; 2) avar és késő avar kori települések részei (épületek, kemencék, tárolóvermek, árkok), valamint egy teljesen feltárt késő avar kori temető. Előadásomban a késő avar kori temetőt mutatom be. A 138 sírból több férfi temetkezésében a korszakra jellemző, pl. griffes és indás motívumokkal díszített bronzveretes öveket tártunk fel, melyek a későbbiekben a temető pontosabb datálását segítik. Kiemelendő a sírok közül a 86. számú, melyben a férfit a halotti házban lovával együtt temették el.

TARI Edit

Középkori fatemplomok a Kárpát-medencében

Egy történelmi toposz tudományos vizsgálata

Az e kutatási téma kibontására megszülető igény szorosan összefügg az 1984-ben Tápiógyörgyén előkerült unikális, 11. századi fatemplom-alapozással. A téma valójában fehér folt a középkor kutatásában. A fenti helyzetből eredő hiányérzet vezetett el ahhoz, hogy elkezdjem a régészeti és történelmi, néprajzi fatemplom adatok összegyűjtését több mint két évtizeddel ezelőtt.

Az okleveles és a régészeti fatemplom- és faház adatok jelentősége nemcsak a megletükben, hanem elterjedésük mértékében és építéstechnikájuk rekonstruálhatóságában is rejlik. A kutatás alsó időhatárának kezdőpontját az államalapítás és a kereszténység felvétele könnyűvé tette, a felső időhatár megvonása problematikusabb.

A közvetett írott és régészeti adatok alapján a Kárpát-medencei faszerkezetes középkori építési mód számos fontos részletét sikerült megfogalmazni. A teljesség igényével történő több évtizedes adatgyűjtés számos új és fontos eredményt hozott.

TOKAI Zita Mária – ESZES Adrienn

Nyomvonalas terepbejárások régészeti tanulságai a Délnyugat-Dunántúlon

Az elmúlt évek során több száz kilométert érintő terepbejárásokon szerzett tapasztalatainkat először összegezzük a bemutatott esettanulmányok alapján. Elsősorban azt, hogy a nem tudományos céllal végzett, időben és térben erősen lehatárolt nyomvonalas beruházások a régészeti érintettség megállapításán túl alkalmasak lelőhely-monitoringra. A 20. század közepe óta bekövetkezett tájhasználati változások pozitív következményeként számos új információt nyertünk már korábban kutatott, szisztematikusan vizsgált területeken (mikrorégiós kutatások, autópályás beruházások). Ugyanakkor a nyilvántartott adatok és a friss kutatási eredmények összevetése jól kirajzolja az egyre intenzívebbé váló művelés által okozott állapotromlást. Éppen ezért ezeknek a kis létszámmal, gyorsan, magas hatékonysággal végezhető roncsolásmentes kutatásoknak a részeredményeit nem hagyhatjuk figyelmen kívül.

TÖRŐCSIK István

Ásatás a tetőn – negyedszázad után

1998-ban – még régészhallgatóként – részese voltam egy speciális leletmentésnek, mely a szegedi vármaradvány, az ún. Mária Terézia-kapu tetején folyt. A boltozatos kazamaták tetejére bombafogó céllal a 18. század közepén felhordott földrétegből több tízezernyi kerámiatöredék, emellett fém-, csont- és üvegtárgyak darabjai kerültek elő. Az előadásban azt szeretném bemutatni, hogy az a mai napig leltározatlan, szórványnak tekinthető leletanyag milyen információkkal járulhat hozzá a vár és a város történetéhez.

VARGA Zsolt

Egy szarmata kori temetőrészlet Hódmezővásárhely–Nagy Kenyere-hátról

Előadásomban a Hódmezővásárhely–Nagy Kenyere-háton (55400) előkerült szarmata temetőrészletet mutatom be. A lelőhely Csongrád-Csanád vármegyében, Hódmezővásárhely közigazgatási területének északi részén helyezkedik el. A feltárás 2017. január 4. és 2017. május 8. között zajlott Farkas Zoltán és Berta Norbert vezetésével.

A lelőhelyen az őskortól a középkorig több korszak is jelentkezett. A feltárt terület közepén egy 12 sírből álló kis szarmata sírcsoport került elő. A sírok téglalap alakúak, D-É-i tájolásúak. A temetkezések közel fele rabolt. A sírokból kerámiaedények, éksze-

rek (gyöngyök, fülbevalók, fibulák) és mellékletek (vaskések, érmék) kerültek elő. Mind-ezek mellett egy hosszú, kétélű vaskard és egy folytatott díszű üvegpohár is napvilágot látott.

VIZI Márta

Szekszárd, ahol élünk (A régészeti és műemléki kutatások tükrében)

Szekszárd város történetének kutatása ezidáig is igen széleskörű volt. Ebben az előadásban csak néhány fontosabb történeti eseményre, azzal kapcsolatos régészeti-műemléki kutatásra szeretném a figyelmet felhívni. Jónéhány tanulmány, szacikk, kötet, monográfia készült az elmúlt időkben. Legutóbb a címben is jelzett kötet tanulmányai foglalták össze a legfrissebb eredményeket (2018-ban).

Nemrégiben az ún. „Városatlasz” program keretében foglalkoztunk Gere Lászlóval együtt a település fejlődéstörténetével. Az előadásomban leginkább a saját magam, valamint Gere Lászlóval együtt végzett kutatásaimról, kutatásainkról fogok beszélni.

A település története a honfoglalás korra nyúlik vissza. A leginkább közismert tény az, hogy I. Béla alapított egy bencés apátságot a településen. A régi vármegyeháza rekonstrukciója során Gere László javaslatára a vármegyeháza északi traktusa alatt végzett a KÖSz szondázó ásatást, amelynek célja a Kozák Károly által felvetett teória ellenőrzése volt. Ennek eredményeképpen egy, ahogy kiderült, gótikus kápolna alapfalai kerültek elő. A kápolna feltárását jelen sorok írója végezte.

A vármegyeháza előtti I. Béla király tér rekonstrukciója során is, a közel 10 hónapig tartó régészeti felügyelet alkalmával számtalan újdonság került elő. A szekszárdi vár falának szakaszait lehetett tisztázni. A vár sáncárkát is megfigyelhettük. A téren előkerült az Árpád-kori temető közel száz sírja. Az apátságból vármegyeházává átalakuló épület sorsát lehetett végigkövetni a munkánk során.

A mai Wosinsky Mór Múzeum épülete pedig egy komplex műemléki hatástanulmány készítése során adott vadonatúj ismereteket. A vidéken elsőként múzeumnak, 1900–1901-ben emelt épület számos érdekességet eredményezett a helyszíni és a levéltári kutatásaink alkalmából.

Így a település változásait szeretném végigkísérni a kutatásaim alapján.

Ete - egy mezőváros a Sárközben

A Sárköz Ny-i szélén emelkedő dombosor közelében, egészen a Sárvízig húzódó, hosszasan elnyúló, a közvetlen környék legmagasabb dombján épült fel a település, amelynek nyomát a helynevek is megőrizték. A kora Árpád-kortól létező település a középkor folyamán a Sárköz egyik legnagyobb és legjelentősebb mezővárosává fejlődött.

Az 1600 körül elpusztult Ete Tolna megye egyik legkutatottabb régészeti lelőhelye. A 19. századi helyleírások sorában már megtalálható. Rómer Flóris jegyzőkönyveiben is szerepel.

Az első ásatásokat Csalogovits József végezte, majd a szekszárdi múzeum jónéhány kutatója, de amatőrök is kedvenc terepbejárási helyüknek tekintették.

Miklós Zsuzsa a Tolna megyei várak kutatási projektjében kutatta a helyet.

1996-tól kezdtük meg Miklós Zsuzsával a lelőhelyen komplex régészeti programokat, amely a történeti adatok áttekintését, a térképi adatok összegyűjtését, légi fotózást, különféle típusú terepbejárásokat jelentette. A program fontos része volt a település részein végzett feltárás. Miklós Zsuzsa 2014-ben bekövetkezett haláláig együtt végeztük a munkát, az addigi eredményeinket szacikkekben publikáltuk. Közel negyvenezer tárgyat leltároztunk be. Ezek feldolgozása még folyamatban van.

Három OTKA pályázat, egyéb kutatási pályázatok támogatásával folytak a munkák. A Bolyai János Kutatási Ösztöndíjpályázat keretében Vizi Márta a mezőváros területén előkerült tapétamintás kályhák monográfiáját is elkészítette.

A fenti ismertetéshez készítünk egy képes összeállítást poszter formájában.

A KONFERENCIAPROGRAMBAN FELTÜNTETETT ELŐADÓK NÉVSORA, ELÉRHETŐSÉGE

ÁDÁM Márk (Damjanich János Múzeum, Szolnok): adamvaab@gmail.com

ANDERS Alexandra (ELTE BTK Régészettudományi Intézet, Budapest):
anders.alexandra@gmail.com

BACSKAI István (Pelta Bt., Hajdúnánás): peltabt@gmail.com

BAJNÓCZI Bernadett (HUN-REN Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont,
Földtani és Geokémiai Intézet, Budapest): bajnoczi.bernadett@csfk.mta.hu

BÁLINT Marianna (Hajdúsági Múzeum, Hajdúböszörmény):
mbbalatonszelet12@gmail.com

BEDE Ádám (HUN-REN Ökológiai Kutatóközpont, Ökológiai és Botanikai Intézet,
Budapest): bedeadam@gmail.com

BENEDEK-BENE Zsuzsanna (MNM Nemzeti Régészeti Intézet, Budapest–Szeged):
benedek-bene.zsuzsanna@mnm.hu

BERTA Norbert (Salisbury Kft., Budapest): bertanor18@gmail.com

BÍRÓ Gyöngyvér (SZTE BTK Régészeti Tanszék, Szeged): gyongyver.br@gmail.com

BORSÓDI Martin (Tari László Múzeum, Csongrád): borsodi.martin@outlook.com

CZÖVEK Attila (Wosinsky Mór Múzeum, Szekszárd): czovek.a1@gmail.com

DANI János (SZTE BTK Régészeti Tanszék, Szeged): dani.janos@derimuzeum.hu

DÁVID Áron (Jász Múzeum, Jászberény): dabanhorz77@gmail.com

DEÁK Rita (Déri Múzeum, Debrecen): deak.rita@derimuzeum.hu

ECSEDY István: istvanecsedy@gmail.com

EKE István (Göcseji Múzeum, Zalaegerszeg): ekeistvan@gmail.com

ESZES Adrienn (MNM Nemzeti Régészeti Intézet, Budapest): smaragdroka@gmail.com

FARKAS Csilla (Dobó István Vármúzeum, Eger): fcsilla.levele@gmail.com

FELFÖLDI Szabolcs (SZTE BTK Régészeti Tanszék, Szeged): sz.felfoldi@gmail.com

FÜLÖP Réka (Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest; SZTE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola, Szeged): rekafulop97@gmail.com

GALLINA Zsolt (Ásatárs Kft., Kecskemét): gallinazsolt@gmail.com

GERGELY Imelda (MNM Nemzeti Régészeti Intézet, Budapest–Szeged):
gergely.imelda@mnm.hu

GIEDL Dániel (Ferenczy Múzeumi Centrum, Szentendre): giedl.daniel10@gmail.com

GÖRFÖL Mónika (Kuny Domokos Múzeum, Tata): picikimi@yahoo.com

GRECMAJER Tamás (MNM Nemzeti Régészeti Intézet, Budapest–Szeged):
grecmajer@gmail.com

GRÓH Dániel (MNM Mátyás Király Múzeuma, Visegrád): grohd@freemail.hu

GULYÁS András Zoltán (Jász Múzeum, Jászberény): jaszregesz@gmail.com

GULYÁS Bence (Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest): gbence567@gmail.com

GULYÁS Gyöngyi (Ásatárs Kft., Kecskemét): ggyongyi77@gmail.com

GYÓRI-PÓRSZÁSZ Anna (Kuny Domokos Múzeum, Tata; SZTE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola, Szeged): anna.porszasz@gmail.com

Volker HEYD (University of Helsinki, Department of Cultures, Helsinki):
volker.heyd@helsinki.fi

HALASI Viktória (MNM Nemzeti Régészeti Intézet, Budapest–Szeged):
halasi.viktoria@mnmm.hu

HARANGI Flórián (MNM Nemzeti Régészeti Intézet, Budapest): harangif@gmail.com

HARKAI István (MNM Nemzeti Régészeti Intézet, Budapest–Szeged):
harkai.istvan@mnmm.hu

HAVASI Bálint (Göcseji Múzeum, Zalaegerszeg): balint.havasi@gocsejimuzeum.hu

HERGOTT Kristóf (Kosztá József Múzeum, Szentes; SZTE BTK Történelemtudományi
Doktori Iskola): hergott.kristof@gmail.com

HERENDI Orsolya (MNM Nemzeti Régészeti Intézet, Budapest–Szeged):
herendio@gmail.com

JAKUCS János (HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Régészeti Intézet,
Budapest): jakucs86@gmail.com

JÁSZBERÉNYI Mónika (Ferenczy Múzeumi Centrum, Szentendre): jaszmoni@gmail.com

KAJTÁRNÉ TÓTH Renáta (MNM Nemzeti Régészeti Intézet, Budapest–Szeged):
kajtarne.toth.renata@gmail.com

KATONA-KISS Attila (SZTE Klebelsberg Könyvtár, Keleti Gyűjtemény, Szeged):
katona.kiss.a@gmail.com

KERTÉSZ Róbert (Damjanich János Múzeum, Szolnok): kertesz.robert64@gmail.com

KOLOZSI Barbara (Déri Múzeum, Debrecen): kolozsi.barbara@derimuzeum.hu

KOVÁCS Szilvia (SZTE BTK Középkori Egyetemes Történelmi Tanszék, Szeged):
kovacsszil@yahoo.com

LANTOS Andrea (Viski Károly Múzeum Kalocsa): lantosandrea@viskikarolymuzeum.hu

LÁSZLÓ János: laszlojanos2800@gmail.com

LITAUSZKI Zoltán (MNM Nemzeti Régészeti Intézet, Budapest–Szeged):
zoltan.litauszki@gmail.com

LŐRINCZY Gábor: lorinczyg@gmail.com

MADARAS László: madaras.laszlo53@gmail.com

MAJDÁN Mira (Janus Pannonius Múzeum, Pécs): majdan.mira@jpm.hu

MAJOR Péter (Salisbury Kft., Budapest): major.pter@gmail.com

MARTON Tibor (HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Régészeti Intézet, Budapest): marton.tibor@abtk.hu

MIHÁCZI-PÁLFI Anett (Göcseji Múzeum, Zalaegerszeg): mpanett@gmail.com

MISKOLCZI Melinda (Herman Ottó Múzeum, Miskolc): melinda.hermuz@gmail.com

NAGY Viktória (Sola Scriptura Teológiai Főiskola, Biatorbágy):
victoria.nagy.hu@gmail.com

NAGY-LACZKÓ Balázs (Jantyik Mátyás Múzeum, Békés; PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskola, Pécs): nagy.balazs.regesz@gmail.com

OLGYAY János (Budapesti Történeti Múzeum, Budapest): csiba88@gmail.com

ORHA Zoltán (Göcseji Múzeum, Zalaegerszeg): orha@gocsejimuzeum.hu

OROSS Krisztián (HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézet, Budapest): oross.krisztian@abtk.hu

PALALIDIS, Stefano (Università Ca' Foscari Venezia, Venice):
palalidisstefano@gmail.com

PAP Ildikó Katalin: pap.ildiko.katalin@gmail.com

PATAY Róbert (Ferenczy Múzeumi Centrum, Szentendre): robert.patay@gmail.com

PREDA-BĂLĂNICĂ, Bianca (University of Helsinki, Department of Cultures, Helsinki):
bianca.preda@helsinki.fi

PÁL Gabriella (Tatabányai Múzeum, Tatabánya): apalgabriella@gmail.com

PILLÉR Péter (Nagy Gyula Területi Múzeum, Orosháza): pillpeter97@gmail.com

PINTÉR-NAGY Katalin (SZTE BTK Régészeti Tanszék, Szeged): b.nagykatalin@gmail.com

PUSZTAI Tamás (MNM Esztergomi Vármúzeuma, Esztergom):
pusztaimiskolc@gmail.com

PUSZTAINÉ FISCHL Klára (ME BTK Őstörténeti és Régészeti Tanszék, Miskolc; HUN-REN
Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Régészeti Intézet, Budapest): flkari@gmail.com

SAVANYÚ Bálint (Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum, Győr):
bsavanyu@gmail.com

SIMMER Livia (Göcseji Múzeum, Zalaegerszeg): simmer@gocsejimuzeum.hu

SOÓS Roland (Kiskun Múzeum, Kiskunfélegyháza; SZTE BTK Történelemtudományi
Doktori Iskola, Szeged): soosrolandmail@gmail.com

SÓSKUTI Kornél (MNM Nemzeti Régészeti Intézet, Budapest–Szeged):
soskuti.kornel@gmail.com

SZ. OSVÁTH Zsófia (Móra Ferenc Múzeum, Szeged): zsofia.osvath@gmail.com

SZABÓ Dénes Kristóf (Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark, Ópusztaszer):
szabo.denes.kristof@opusztaszer.hu

SZABÓ Géza (Wosinsky Mór Múzeum, Szekszárd): kaladeaa@gmail.com

SZABÓ János József: co4711@gmail.com

SZABÓ Máté (HUN-REN Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont, Földtani és
Geokémiai Intézet, Budapest): szabo.mate@pte.hu

SZALONTAI Csaba (Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest): csaba.szalontai@gmail.com

SZÁSZ Dániel (BMSZC Trefort Ágoston Két Tanítási Nyelvű Technikum, Budapest):
szaszsd1@gmail.com

SZEBENYI Tamás (SZTE BTK Régészeti Tanszék, Szeged): szebi87@gmail.com

SZIGETI Anna (HUN-REN Atommagkutató Intézet, Debrecen; SZTE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola, Szeged): szigeti.anna@atomki.hu

SZTANKOVÁNSZKI Tibor (Móra Ferenc Múzeum, Szeged):
sztankovanszkitibor@gmail.com

TARI Edit: tariedit@gmail.com

THIELE Ádám (BME GK Anyagtudományi és Technológiai Tanszék, Budapest):
thiele.adam@gmail.com

TOKAI Zita Mária (MNM Nemzeti Régészeti Intézet, Budapest): tokaizita@gmail.com

TÓTH Katalin (MNM Nemzeti Régészeti Intézet, Budapest–Szeged): katatjm@gmail.com

TÖRŐCSIK István (SZTE BTK Régészeti Tanszék, Szeged): torocsik.istvan76@gmail.com

VALCHEV, Todor (Regional Historical Museum, Yambol): tvvulchev@gmail.com

VARGA Zsolt (Budapesti Történeti Múzeum, Budapest): zsolt3334@gmail.com

VIZI Márta (Wosinsky Mór Múzeum, Szekszárd): vizimarta@gmail.com

WŁODARCZAK, Piotr (Instytut Archeologii i Etnologii PAN. Ośrodek Archeologii Gór i Wyzyn, Kraków): wlodarczak.piotr@gmail.com

A rendezvénysorozathoz kapcsolódó helyszínek:

SZTE BTK főépület:

6722 Szeged, Egyetem u. 2.

Móra Ferenc Múzeum:

6720 Szeged, Roosevelttér 1-3.

Móra Ferenc Múzeum, Vár

6720 Szeged, Stefánia 15.

Partfürdő Kemping és Apartman:

6726 Szeged, Közép Kikötő sor 1.

TÁMOGATÓINK

Szegedi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar (Szeged):

<https://arts.u-szeged.hu/>

MTA TABT Szegedi Akadémiai Bizottság (Szeged):

<https://tab.mta.hu/szegedi-teruleti-bizottsag>

Dél-alföldi Régészeti Egylet (Szeged):

<https://regeszet.bibl.u-szeged.hu/index.php/del-alfoldi-regeszeti-egylet/>

Móra Ferenc Múzeum (Szeged):

<https://moramuzeum.hu/>

Tiszta Formák Alapítvány (Szombathely):

<https://tisztaformak.hu/>

Tiszta Formák

Alapítvány

100 ÉVES
A SZEGEDI RÉGÉSZKÉPZÉS